

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

**Współczesne dyskursy
– rodzaje, analiza i badania**

pod redakcją
Grzegorza Adama Ziętali

Nowy Sącz 2024

Redaktor Naukowy

dr Grzegorz Adam Ziętała

Recenzje

prof. dr hab. Agnieszka Adamowicz-Pośpiech

dr hab. Ewa Dźwierzynska, prof. UR

dr hab. Roman Gawarkiewicz, prof. US

dr hab. Marcin Zabawa, prof. UŚ

Redaktor Techniczny

dr Tamara Bolanowska-Bobrek

© Copyright by Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
Nowy Sącz 2024

ISBN 978-83-67661-38-6

Wydawca

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz

tel.: +48 18 443 45 45, e-mail: sog@ans-ns.edu.pl

www.ans-ns.edu.pl

Adres redakcji

Wydawnictwo Naukowe Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz

tel.: +48 18 443 45 45, e-mail: wn@ans-ns.edu.pl, tbolanowska@ans-ns.edu.pl

wydawnictwo.ans-ns.edu.pl

Druk

Wydawnictwo i drukarnia NOVA SANDEC s.c.

Mariusz Kałyniuk, Roman Kałyniuk

ul. Lwowska 143, 33-300 Nowy Sącz

tel.: +48 18 441 02 88, e-mail: biuro@novasandec.pl

Spis treści

Wstęp	5
I. Wpływ <i>fake newsów</i> na współczesny dyskurs publiczny: analiza przyczyn, skutków i metod przeciwdziałania (<i>Alicja Fyda</i>).....	7
II. An autobiographical discourse in Joseph Conrad's <i>Heart of darkness</i> (<i>Jarosław Giza</i>)	17
III. Trauma rzeczywista i wyobrażona we współczesnym dyskursie kulturowo-społecznym (<i>Karina Grabowska</i>)	42
IV. Informatyczne narzędzia do analizy zawartości treści. Analiza porównawcza (<i>Robert Rogowski</i>)	51
V. The proper understanding of medical jargon – a theoretical analysis of the language of intermedical communication (<i>Edyta Woźniak</i>).....	65
VI. Współczesny dyskurs wojny w ukraińskiej i rosyjskiej przestrzeni medialnej (<i>Grzegorz Adam Ziętała</i>).....	73
VII. Koncept wroga we współczesnym rosyjskim dyskursie publicznym (<i>Grzegorz Adam Ziętała</i>).....	122
VIII. Współczesny rosyjski dyskurs religijno-państwowy, czyli ‘ruski mir’ patriarchy Cyryla (<i>Grzegorz Adam Ziętała</i>).....	153

VI. WSPÓŁCZESNY DYSKURS WOJNY W UKRAIŃSKIEJ I ROSYJSKIEJ PRZESTRZENI MEDIALNEJ

(Grzegorz Adam Ziętała¹)

Streszczenie

Analizując dyskurs wojny na materiale ukraińskiej i rosyjskiej przestrzeni medialnej, można stwierdzić, że jest on silnie nacechowany emocjonalnie. Jest to zrozumiałe, gdyż realia tej wojny są często nadzwyczaj drastyczne – morderstwa, tortury, zbrodnie wojenne, śmierć cywilnej ludności, olbrzymie zniszczenia. Dyskurs nie mógł tego nie odzwierciedlić. Stąd często występują dysfemizmy, etniczne przezwiska, ale też eufemizmy dla złagodzenia tonu dyskursu publicznego. Pojawiają się symbole graficzne (litery, memy), gra słów (np. przestawianie liter w celu uzyskania efektu komicznego), nadawanie nowych znaczeń słowom. W poniższym rozdziale przedstawione zostaną te właśnie najczęściej pojawiające się elementy języka wojny.

Summary

Analyzing the discourse of war in the Ukrainian and Russian media, it can be concluded that it is strongly emotionally charged. This is understandable, because the realities of this war are often extremely drastic – murders, torture, war crimes, deaths of civilians, and enormous destruction. The discourse could not reflect this. Hence, dysphemisms, ethnic nicknames are often used, but euphemisms are likewise used to soften the tone of public discourse. There are graphic symbols (letters, memes), word play (e.g. rearranging letters to obtain a comic effect), and giving new meanings to words. The chapter below will present the most frequently occurring elements of the language of war.

Wprowadzenie

Wszystkim na nam się wydawało, że z wojną w Europie nasze pokolenie nie będzie mieć do czynienia. Wszystko zmieniło się w 2022 roku za sprawą inwazji Rosji na Ukrainę. Od razu musiał pojawić się również dyskurs wojny jako reakcja na brutalne działania wojsk i propagandę władz rosyjskich. Język zauważany w dyskursie wojny zawiera mnóstwo emocjonalnych określeń na wroga i ma wpływać na podnoszenie morale cierpiących mieszkańców na okupowanych i bombardowanych terenach ukraińskich.

Przedmiotem analizy w tym rozdziale będzie dyskurs wojny i jego przejawy werbalne oraz wizualne w ukraińskiej i rosyjskiej przestrzeni medialnej. Jako materiał do analizy posłużą teksty ze stron internetowych, wypowiedzi osób, memy pojawiające się w sieci po obu stronach konfliktu, zawierające elementy tzw. języka wojny.

Na początek zostanie przedstawione pojęcie „dyskurs wojny”, a następnie charakterystyka języka wojny i omówione przykłady słów oraz zwrotów określających strony konfliktu, w tym w postaci fotografii i memów internetowych.

¹ Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu.

1. Dyskurs wojny

Każda wojna tworzy własny dyskurs. Po obu stronach konfliktu są jej uczestnicy, którzy komunikują się ze ‘swoimi’ zwolennikami, a wobec przeciwników stosują emocjonalne określenia, tworzą teksty w przestrzeni publicznej, zwłaszcza w mediach. Towarzyszą temu obrazy, żeby bardziej efektywnie wpływać na komunikację. Stąd stosuje się środki językowe służące manipulacji, eufemizacji, neologizacji. Cechą dyskursu wojny jest też generalizacja, nowe słownictwo, związane ze zmianą sposobów prowadzenia walki, jak np. ‘wojna hybrydowa’² (Сребрянская, 2020, s. 102).

Dyskurs wojny przejawia się najczęściej w mediach, stąd powstałe pod koniec XX wieku pojęcie „wojna informacyjna” i związany z nim termin „agresja informacyjna” lub „agresja medialna”. Agresja ta, charakterystyczna dla dyskursu wojny, przejawia się w stosunku do oponentów politycznych, nieprzyjaźni i wrogości wobec oponentów, wpływie na ludzi, aby wywołać wrogie odczucia wobec przeciwników (Озюменко, 2017, s. 204). Agresja informacyjna jest również skierowana w dyskursie wojny na własny naród – „przekonuje się go o obecności wroga, z którym należy walczyć. I nie przypadkowo, gdyż od tego, co pisze się w gazetach, pokazuje w telewizji czy Internecie, w znacznym stopniu zależy ocena wydarzeń przez społeczeństwo” (Ibidem). Stąd tak ważne znaczenie w dyskursie wojny mają media i propagandyści tych mediów rządowych, jak zauważamy w przypadku Kremla.

W dyskursie tym mówi się również o ‘demonizacji’ przeciwnika – „celowego stworzenia negatywnego, a jeszcze lepiej – odpychającego obrazu oponenta, w wyniku czego występuje on we wszystkich swych przejawach jako absolutne zło” (Иванова, 2016, s. 28). Z tego względu zauważamy określanie w mediach rosyjskich Ukraińców jako ‘nazistów’, których należy ‘zdenzayfikować’ czy ‘satanistów’, których należy ‘zdesatanizować’.

Dyskurs wojny ma charakter egocentryczny – zawsze na pierwszym planie jesteśmy ‘my’, zawsze dobrzy, zawsze mamy rację, zawsze jesteśmy wierni ideałom. ‘Oni’ są źli, należy ich zniszczyć – „konflikt konstruuje walka «prawdy» z «nieprawdą», «dobrych» ze «złymi»” (Kempf, 1999, s. 2). Głównym kryterium dyskursu wojny jest więc polaryzacja – humanizacja ‘naszych’ wódzów, żołnierzy, ofiar i dehumanizacja strony przeciwnej. Osiąga się to za pomocą specjalnego języka wojny.

2. Język wojny

Wojny towarzyszą ludzkości od zarania dziejów. Reakcją na brutalne morderstwa, bombardowania, niszczenie mienia są słowa zawierające emocje. Z jednej strony to słowa, których celem jest pogarda wobec ‘obcych’, różnie rozumianych przez obie strony konfliktu, a z drugiej to słowa zachęcające do walki, podnoszące morale. W dzisiejszych czasach, gdy dyskurs toczy się również za pośrednictwem elementów wizualnych, język wojny przejawia się w fotografiach i memach, które mają wyśmiewać wroga i poniżać go. Dzisiaj wojna to „nie tylko czołgi i artyleria. To jeszcze propaganda. Wojna to tworzenie dyskursów i kształtowanie ich dzięki nowej rzeczywistości” (Тимошенко, 2018). Tą nową rzeczywistością są brutalne walki i próba zmiany granic.

² wszystkie tłumaczenia własne – GAZ.

Czym jest więc język wojny? Możemy go rozumieć: „jako tworzywo, którym posługują się media w czasie konfliktu, a więc sposoby wyrażania się dziennikarzy o opisywanych przez siebie wojnach oraz jako narracje społeczne i propagandowe. Można ponadto wskazać dodatkowe płaszczyzny problemowe, np. formy wyrażania emocji czy tworzenie rozmaitych konstrukcji językowych, a także zakres funkcjonowania języka wojny w warstwie wizualnej (fotografie, plakaty)” (Bednarek, 2015, s. 155). Ale to nie tylko język stosowany przez dziennikarzy. To język zwykłych ludzi, a także przywódców krajów, które walczą ze sobą, a ich wypowiedzi trafiają do sieci społecznościowych, Internetu, na fora, do memów.

Analizując dyskurs, mówimy o tym, że język kształtuje rzeczywistość, a czasem zapominamy o podstawowym założeniu, że język tę rzeczywistość po prostu opisuje. Szczególnie jest to ważne w przypadku wojny, gdzie „zadaniem języka jest także oddanie emocji i uczuć mówiącego. Za pomocą słów możemy precyzyjnie opisać, co widzimy. Stąd silnie nacechowane określenia pozwalają nam, użytkownikom języka, na wyrażenie silnych emocji wobec opisywanych zjawisk – jest nam trochę łatwiej, trochę łatwiej znosić obrazy barbarzyńskich zachowań, kiedy nazwiemy żołnierza armii rosyjskiej «sołdatem», «raszystą» czy «bestią»” (Aftański, 2022). Za pomocą tych słów pokazujemy swoje negatywne emocje do wroga, gdyż czasami niewiele więcej możemy zrobić.

Morozow uważa, że język wojny to zawsze język radykalnego podziału na ‘swoich’ i ‘obcych’, twierdząc, że Putin i Kreml:

używają jednocześnie trzech języków politycznych, trzech stylów. Jeden – to styl mistycznej świętej wojny, polityki, w istocie, rewolucyjnej, to jakiś język narodowo-nacjonalistyczny. ‘Śmierć! Jesteśmy gotowi pójść na konflikt z Zachodem za każdą cenę’ itd. ‘Wszystko ścierpimy, mamy bombę jądrową, wszystko zamienimy w popiół’ – to jeden język. Drugi – to kontynuowany od czasów Breżniewa: ‘a tak w ogóle, to jesteśmy za pokojem, jesteśmy przeciwko wojnie’ itd. ‘Jesteśmy za tym, żeby był jakiś porządek globalny, który uwzględniałby nasze interesy’. A trzeci język, który istnieje jednocześnie, to język słaby, język obrażania się: ‘jesteśmy tacy mali, wszyscy nas obrażają, w przeszłości nas obrażali, Rosjan wszędzie nienawidzą, dlatego liczymy na to, że zlitują się nad nami’. To cała warstwa resentymentalnego języka, który istnieje zupełnie samodzielnie (Медведев, 2022).

Język wojny musi łączyć przywódców najeżdżającego kraju i jego obywateli, którzy mu ślepo wierzą i dzielają propagandę, jak w przypadku Rosji, ale musi też łączyć przywódcę i naród ukraiński, który został napadnięty i który walczy z najeżdźcą na różne sposoby – nie tylko za pomocą broni, ale też słowa i obrazu. Wspólnota Słowian stała się więc podzielona: „jest część społeczeństwa, dla której to dyskurs wojny: to ci, którzy są na froncie, ci, którzy nie mogą być na froncie, ale wspierają tych, którzy na nim są; jest część społeczeństwa, która żyje w dyskursie konfliktu, która próbuje znaleźć sobie w nim komfortowe miejsce; i jest część tych, którzy manipulują, świadomie mieszały te dyskursy i próbują sprowadzić je do jednego dyskursu” (Тимошенко, 2018). Ś. Stecenko zwraca więc na uwagę nie tylko na dyskurs wojny,

ale i dyskurs konfliktu, który pojawia się na skutek wybuchu wojny, wyjaśniając, że do czynienia z językiem wojny mamy, gdy dla człowieka najważniejszą wartością jest wolność, własność, godność. Jeśli zaś najważniejszą wartością jest zysk, to jest to dyskurs konfliktu (Ibidem).

Na skutek brutalnych czynów najeźdźców język musiał stracić swą neutralność. Każde słowo nabiera nowego znaczenia w zależności od strony, która używa tego języka: „każde znane dotychczas słowo nabiera nowego znaczenia po to, by podzielić ludzi na ‘swoich’ oraz ‘obcych’. Poważnie mówić o tym, co się dzieje można tylko z osobami, które dzielą nasze poglądy, są ‘swoimi’, z pozostałymi, czyli ‘obcymi’” (*Полномасштабное...*).

W przypadku mediów rosyjskich, które są od dawna wyłącznie prorządowe, język wojny był wykorzystywany już w trakcie wojny czeczeńskiej, kiedy zamiast słowa ‘wojna’ (ros. *война*) używano słowa ‘kontrterrorystyczna operacja’ (ros. *контртеррористическая операция*). Według dziennikarki „Nowej Gazety”, Eleny Kostjuczenko, „język stał się markerem tego, czy jesteś przyjacielem, czy wrogiem. Jednym z celów języka wojny jest dehumanizacja przeciwnika” (Амелюшкин, 2026).

Język ten przejawia się właśnie w mediach, które informują nas o wydarzeniach, oczywiście różnie je przedstawiając, a nawet w odbiciu lustrzanym, gdyż w przypadku mediów rosyjskich przekazują treści propagandy kremłowskiej, rzekome ‘sukcesy’ armii ‘wyzwoleńczej’ w zwalczaniu nowych ‘faszystów’, czyli Ukraińców, a Ukraińcy ‘faszystami’ (a dokładnie ‘raszystami’) nazywają Rosjan i również piszą o sukcesach w zwalczaniu, ale najeźdźców.

Dyskurs medialny jest więc tym materiałem, który możemy analizować, aby określić cechy języka wojny. Co możemy analizować, sięgając po teksty medialne? W języku wojny do wyrażania naszych emocji sięgamy po dysfemizmy, czasami wulgaryzmy i dość rzadko eufemizmy. Dysfemizmy i eufemizmy stosujemy, aby okazać emocje, „które odzwierciedlają stosunek osobnika do aktywizujących jego potrzeby przedmiotów i zjawisk otaczającego świata oraz zjawisk zachodzących w nim samym” (Michalewski, 2006, s. 77). Eufemizmy, czyli wyrazy ‘dobrze brzmiące’ łagodzą emocjonalność, wyrażają pozytywny stosunek nadawcy do odbiorcy komunikatu, a dysfemizmy (albo kakofemizmy) wartościują negatywnie, są wyrazem negatywnego nastawienia do adresata (Sojda, 2012, s. 125). Oprócz tego, wyrażając emocjonalne nastawienie do odbiorcy komunikatu, możemy używać tzw. eufemizmów wulgarnych, które zazwyczaj występują w przekleństwach oraz potocznych nazwach części ciała (Dąbrowska, 1992, s. 122). Wulgaryzmy służą też do okazywania emocji, ale użytkownik języka łamie przy tym tabu językowe (Grochowski, 2002, s. 19). Funkcjonują one w przestrzeni publicznej i w komunikowaniu politycznym (Malendowicz, 2020, s. 276), a więc są też zauważalne w języku wojny.

Szczególne miejsce w języku wojny zajmują określenia strony wroga, zwane ‘antropologicznymi etnonimami’ lub ‘etnicznymi przezwiskami’, ‘pejoratywnymi etnonimami’, ‘ekspresywnymi etnonimami’ i in. (Ляшенко, 2014, s. 111). Stosowane są one często, nie tylko w czasach wojny, w dyskursie medialnym oraz publicznym, a nawet w codziennej komunikacji. Za ich pomocą określamy nasz stosunek do danego narodu, podkreślamy, że jest ‘obcym’ i przejawiamy nasze stereotypowe podejście do poszczególnych narodowości.

3. Przewiska etniczne

Wśród przezwisk etnicznych, inaczej pejoratywnych etnonimów, występujących w ukraińskim dyskursie medialnym możemy wyróżnić słowa określające pogardliwy stosunek wobec Rosjan i Rosji, a w rosyjskim dyskursie medialnym odnoszące się do Ukraińców ich Ojczyzny.

3.1. Pejoratywne określenia Rosjan

- **‘Кacap’** (ukr. i ros. *кацан*) – pochodzenie tego słowa jest nie do końca jasne. Jedni określają, że pochodzi od ‘как цап’ [kak cap], czyli ‘jak osioł’, gdyż ‘cap’ oznacza ‘osła’. Ten sposób określenia miał powstać podczas wojny polsko-rosyjskiej w latach 1654-1667³, gdy wszyscy żołnierze Moskowni, czyli Rosjanie, nosili brody i ukraińskim kozakom przypominali osłów. Według drugiej wersji, to połączenie dwóch języków, gdyż w języku ukraińskim nie ma słowa ‘как’ [kak], tylko jest ‘як’ [jak], a w rosyjskim nie ma słowa ‘цап’ [cap], tylko ‘козел’ [kozioł]. (Моисеева)). Tego zdania jest również filolog Maks Fasmer (*Почему русских...*). Według Słownika języka rosyjskiego W. Dala ‘kacapami’ nazywano raskolników z guberni tulskiej i kurskiej, czyli tych, którzy odeszli od Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej. W wieku XVIII słowo to stało się popularne w Ukrainie wschodniej. Według kolejnej wersji Tatarzy, którzy podbili Ruś, nazywali żołnierzy rosyjskich ‘kaşşāb’ co oznaczało ‘rzeźnik’, ‘rozbójnik’. Rosyjscy wojownicy mistrzowsko władali toporami i siekierami, jak rzeźnicy na tureckim bazarze. Ukraińcy zapożyczyli to słowo od Turków i Tatarów (Моисеева, http). Słowo ‘kacap’ miało charakter żartobliwy, ale od czasów agresji Rosji na Ukrainę uzyskało odcień nadzwyczaj obraźliwy, szowinistyczny. Powstały od niego nowe formy: ‘kacapo-faszyści’ (ros. *кацано-фашисты*), ‘kacapedry’ (ros. *кацапедры*), ‘kacapidusy’ (ros. *кацапидусы*), ‘prokacapska swołocz’ (ros. *прокацанская сволочь*). Rosję nazywa się ‘Kacapetówką’ (ros. *Кацапетовкой*), Rosjan ‘koźłomordymi’ (ros. *козломордыми* lub ‘*казлАмордыми*’, ‘plemię koźłomordych, pożerających rzepę’ (ros. *казламордое племя, пожирающее репу*). Blogerzy rosyjscy wymyślili w ramach zemsty nazwę Ukraińców – ‘ze świńskimi mordami’ (ros. *свинорылые*).

³ Wojna polsko-rosyjska w latach 1654-1667 to najdłużej trwający konflikt zbrojny w historii Rzeczypospolitej Obojga Narodów i drugi w całej historii Polski, po zmaganiach o Ruś Halicką w XIV wieku. Przypadła na czasy króla Jana Kazimierza, syna Zygmunta III Wazy. Była to wojna obronna państwa polsko-litewskiego po najeździe wojsk Carstwa Rosyjskiego liczących od 70 tys. nawet do 150 tys. żołnierzy, jak podają różne źródła. Agresja wschodniego sąsiada została nazwana moskiewskim ‘potopem’. Wroga armia zajęła większość Ukrainy i Wielkiego Księstwa Litewskiego, uzasadniając zabór terytoriów udzieleniem pomocy powstaniu kozackiemu Bohdana Chmielnickiego, który zdecydował o poddaniu Hetmanatu Moskwie na mocy rosyjsko-kozackiej ugody perejasławskiej. Kolejnym argumentem była obrona ludności prawosławnej. W istocie najazd, który zalał całą Rzeczpospolitą, zapoczątkowała Moskwa, rok przed Szwedami, w 1654 roku. Wojnę zakończył rozejm andruszowski 30 stycznia 1667 roku. Smoleńsk, Kijów i Ukraina Zadnieprzańska pozostały poza państwem polsko-litewskim. Źródło: <https://jedynka.polskieradio.pl/artukul/3073827, Moskiewski-potop-czyli-wojna-polsko-rosyjska-w-latach-1654-1667> (dostęp: 12.08.2024).



Fotografia 1. Kozioł i 'kacap'.

Źródło: <https://dzen.ru/a/YTpYg0woc0AVgW9d> (dostęp: 08.06.2024).

- **'watnik'** (ukr i ros. *ватник*), czyli 'waciak' – pojawiło się w sieci społecznościowej 'ВКонтакте' już w 2011 roku i stało się narzędziem propagandy i wrogości w 2014 roku. Słowo to odnosi się do Rosjan oraz prorosyjskich mieszkańców Ukrainy Wschodniej. Oznacza ono twardogłowego rosyjskiego patriotę, człowieka prymitywnego, który nie jest w stanie sprzeciwić się tym, którzy go gnębili. Warianty tego słowa – 'rosyjska wata' (ros. *русская вата*), 'kacapska wata' (ros. *кацапская вата*). 'Watnik' to „zbiorowy obraz rosyjskiego bydła patriotycznego. Lubi władzę totalitarną (Putin, Stalin). Nienawidzi USA i wszystkiego, co nie jest rosyjskie. Człowiek niespełniający obietnic, próżny. To ludzie z wątpliwościami, ważni, zajęci, ale niczego nie robią. Senny, mało aktywny człowiek. Potrzebuje silnej ręki. Relacje między krajami dla niego zbudowane są według hierarchii więziennej. Słowo powstało od popularnego ubioru w czasach ZSRR, zwłaszcza w łagrach, wśród żołnierzy Armii Czerwonej” (*Каких русских называют*).



Fotografia 2. 'Watnik' (napis: „idealny patriota: 33% zawiści, 33% głupoty, 33% nienawiści, 1% wódki”).

Źródło: <https://v-n-zb.livejournal.com/6953479.html> (dostęp: 09.06.2024).

- ‘kolorad’ (ukr. i ros. *ко́лорад*) – to odpowiedź na rosyjską pomarańczowo-czarną wstążkę gwardyjską. To również aluzja do kolorów stonki ziemniaczanej (ros. *ко́лорадский жу́к* – dosł. ‘żuk z Kolorado’ – GAZ). Najpierw nazywano tak zwolenników Majdanu, a potem zaczęto nim określać prorosyjskich mieszkańców Ukrainy i Rosjan. Wiąże się to również z negatywną oceną owadów jako szkodników. Sama wstęga/wstążka georgijewska (ros. *георгиевская лента*), czyli św. Jerzego⁴, jest dzisiaj na Zachodzie traktowana jako odpowiednik faszystowskiej swastyki. Ci, którzy ją noszą, są zwolennikami współczesnych nazistów, czyli ‘raszystów’. Jakie skojarzenia wywołuje stonka ziemniaczana? To coś, czego zabić nie jest szkoda, to szkodnik, zabicie którego przynosi tylko korzyść, a współczesna Rosja jest uważana za kraj szkodników i kryminalistów. Na zasadzie metonimii wstążka georgijewska stała się impulsem do stworzenia słowa ‘gay-orgijewcy’ (ros. *гей-оргиевцы*) [aluzja do słowa *gay*]. Rosjanie to ‘roSSjanie’ (ros. *роССияне*) [w nazwie występuje aluzja do SS], ‘ro\$\$janie’ (ros. *ра\$\$еяне*) [aluzja do symbolu dolara].



Fotografia 3. Stonka ziemniaczana i wstążka georgijewska.

Źródło: <https://rus.azattyq.org/a/georgievskaya-lenta-i-koloradskii-zhuk/25366097.html> (dostęp: 09.06.2024).

⁴ Wstęga św. Jerzego jest nierozdzielnie związana z Orderem św. Jerzego – jednym z najwyższych odznaczeń wojskowych w Rosji. Jest przyznawane żołnierzom, którzy na polu bitwy wykazali się wyjątkową odwagą i męstwem. Order św. Jerzego został ustanowiony 26 listopada 1769 roku przez carycę Katarzynę II. Jego przyznawanie zniesiono w 1917 roku po wybuchu rewolucji październikowej i likwidacji Cesarstwa Rosyjskiego. O Orderze św. Jerzego przypomniano sobie dopiero po tryumfie Rosji w II wojnie światowej. Powołano wtedy do życia Order Chwały, który do złudzenia przypominał Order św. Jerzego – miał taką samą wstążkę i podobny krzyż. Różnica polegała przede wszystkim na nazwie. Był to przemyślany zabieg – ówczesne władze nie chciały nawiązywać do religijnej postaci. Obecnie czarno-pomarańczowa wstęga jest dla Rosjan symbolem pamięci o bohaterskich przodkach. Przed Dniem Zwycięstwa upamiętniającym zakończenie II wojny światowej jest rozdawana na ulicach. Żołnierze mają ją na sobie podczas defilad wojskowych. W Ukrainie wstążka św. Jerzego jest traktowana jako symbol aneksji Krymu, wojny w Donbasie i bandyckiej napaści na Ukrainę w 2022 roku. Przed wojną produkowanie lub noszenie czarno-pomarańczowych wstążek było zagrożone mandatem. Teraz kary mogą być dotkliwsze (Siemion, 2022).

- **‘Moskale’** (ukr. *москалі*, ros. *москалы*) – według jednej z wersji w czasie wojny polsko-rosyjskiej w latach 1654-1667 Ukraińcy i Białorusini nazwali tak żołnierzy Imperium Rosyjskiego, którzy w trakcie przemarszu zatrzymywali się w domach miejscowej ludności (ukraińskiej i białoruskiej) i romansowali z lokalnymi pięknościami. Nie mogli jednak na długo zatrzymać się w wiosce, gdyż trzeba było dalej iść walczyć. Stąd powstało słowo ‘moskalić’ (ros. *москалить*), zamieniające słowo ‘обманывать’, ‘мошенничать’, czyli ‘oszukiwać’. Według drugiej wersji ‘Moskal’ pochodzi od ‘Moskwa’, ‘Moskowie’, czyli Rosja. Najpierw było to słowo ‘москвали’ [moskwali], a z biegiem czasu ‘в’ [w] wypadło i pozostało słowo ‘москалы’ [moskali] (Моисеева).
- **‘Moksha’** (ukr. i ros. *мокша*) – w XIX wieku jako antyteza do panslawizmu, usprawiedliwiającego połączenie słowiańskich narodów i ekspansji Imperium Rosyjskiego na Bałkany i Europę Wschodnią, pojawiła się koncepcja, że Rosjanie to nie Słowianie, a przedstawiciele plemion fińskich i tureckich. Wersja ta stała się popularna w Ukrainie w 2006 roku, gdy ukazała się książka Władimira Bilińskiego „Kraj Moksel albo Moskowie” (ukr. *Країна Моксель, або Московія*). Biliński uważa, że „wielkoruskie” ziemie od Rostowa do Morza Białego i Wołogdy w IX-XIII wieku były zasiedlone wyłącznie przez plemiona fińskie – Słowianie osiedlili się tu w XV-XVI wieku po podbiciu Nowogrodu Wielkiego, Pskowa, ziem Czernihowskich i Smoleńskich; centrum Księstwa Moskiewskiego, Moksel, zamieszkiwało plemię ugrofińskie Mokszan; kroniki, które opisywały prawdę zostały zniszczone w XVIII wieku za Katarzyny II (Чаркина, Сняк, 2018). Proces fałszowania historii podkreślają O i S. Wasiuta, twierdząc, że Katarzyna II osobiście poprawiała historyczne dokumenty, zmuszając do niszczenia i fałszowania, aby uzasadnić aneksowanie terytoriów do Rosji, powstrzymać walki narodowowyzwoleńcze Białorusinów i Ukraińców wymyślając mit, że Moskale są Słowianami i Rusią, a nie ludnością fińską Moskowie (2015, s. 338). Rosyjscy carowie od Iwana IV Groźnego przywłaszczyli historię Rusi Kijowskiej, jej wspaniałą przeszłość i stworzyli oficjalną mitologię imperium. rosyjskiego (Ibidem, s. 339).
- **‘raszyści’** (ukr. *рашисти*, ros. *рашисты*) – nazwa pochodząca od pojęcia ‘rasyzm’ (ros. *расизм*), czyli połączenie angielskiej nazwy Rosji – Russia, czytanej jako *rausia* i sufiksu *-izm* (ros. *-изм*), często występującego w nazwach systemów ideologicznych. Jak powiedział deputowany Rady Najwyższej Ukrainy W. Wiatrowycz, „to absolutnie eklektyczna ideologia, która łączy w sobie elementy rosyjskiego imperializmu, szowinizmu, prawosławia, komunizmu i samego nazizmu. To właśnie ta eklektyczna ideologia leży u podstaw konkretnych działań zmierzających do zniszczenia międzynarodowego porządku prawnego, podboju państw, ograniczenia demokracji w samej Rosji i wyeksportowania tego braku wolności poza granice Federacji Rosyjskiej” (*Raszyzm...*). Według niego cechą ‘rasyzmu’ jest „wywyższanie się Rosji, zaprzeczanie istnieniu innych krajów i narodów, narzucanie języka i kultury rosyjskiej, wspieranie separatystów i terrorystów, zbrodnie wojenne, masakry, egzekucje i tortury” (Ibidem). Amerykański historyk T. Snyder do cech

‘rasyzmu’ zaliczył: „kult jednego przywódcy – Władimira Putina jako «zbawcy narodu» i orędownika neoimperialnej i rewizjonistycznej polityki; kult poległych w imię wyższej sprawy – Zwycięstwa Związku Radzieckiego w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej⁵ i rekonfiguracji historii (przedstawienie roli Związku Radzieckiego w zwycięstwie nad nazizmem jako najważniejszej i niemal wyjątkowej); mit o dawnej świetności imperium i pragnienie jej odzyskania; potężna machina propagandowa; symbole wizualne jako znak przynależności – rosyjskie symbole «Z» «V» zwane «rosyjską swastyką»; imprezy masowe wspierające lidera; mowa nienawiści skierowana przeciwko konkretnej grupie ludzi – np. Ukraińcom, osobom LGBT czy migrantom z Azji Środkowej” (Ibidem).



Fotografia 4. Rasyzm.

Źródło: <https://glavcom.ua/columns/ogryzko/chim-naspravdi-je-rashizm-872636.html> (dostęp: 10.06.2024).



Fotografia 5. Raszyści (napis: „Raszyści – serdecznie witamy w piekle!”).

Źródło: <https://dnpr.com.ua/ru/post/rashisty-voyuyut-v-sovetskih-kaskah-i-protivogazah-i-tapochkah> (dostęp: 09.06.2024).

⁵ Wielka wojna ojczyźniana (ros. *Великая Отечественная война*) to określenie w radzieckiej i rosyjskiej historiografii i kulturze na II wojnę światową, która dla Związku Radzieckiego rozpoczęła się 22 czerwca 1941 roku.

- **‘Iwan’** (ukr. *Іван*, ros. *Иван*) – to pochodzące jeszcze z dawnych czasów pogardliwe określenie Rosjan, pochodzące od popularnego imienia. Ukraińcy często opatrują filmiki o ostrzałach z dronów rosyjskich żołnierzy piosenką „Wańka (forma zdrobniała od *Iwan*) Wstańka”:

Ви казали, що не знали
Ой як вийшло, як же так?
У дібровах ви блукали,
Куди бігти, як же так?
Ой ми бачим ваші сльозки
Страшно вам, аж гай шумить!
Скаже навіть баба з возу,
Що вас всіх треба спалить!

Ванька, встань-ка, що таке?
Приготуй собі пакет!
Ванька-встанька, не біжи!
Вже немає куди йти!
Ванька, встань-ка, що таке?
Приготуй собі пакет!
Ванька-встанька, не біжи!
Вже немає куди йти!

Не сховатися нікому,
То хіба що по приколу.
Морем-полем йде козак,
То для вас недобрый знак!
Раз, два, три, чотири, п'ять,
Вам нема куди тікати!
Раз, два, три, чотири, п'ять,
Наш козак іде шукати!
Ванька, встань-ка, що таке?
Приготуй собі пакет!

Ванька-встанька, не біжи!
Вже немає куди йти!
Ванька, встань-ка, що таке?
Приготуй собі пакет!
Ванька-встанька, не біжи!
Вже немає куди йти!
Ванька, встань-ка, що таке?
Приготуй собі пакет!
Ванька-встанька, не біжи!
Вже немає куди йти!
Ванька, встань-ка, що таке?
Приготуй собі пакет!
Ванька-встанька, не біжи!
Вже немає куди йти!

Mówisz, że nie wiedziałeś
Och, jak to się stało, jakże tak?
Po lesie błądziłeś,
Którędy biec, jakże tak?
Och, widzimy twoje łzy
Boisz się, aż las szumi!
Nawet baba z wozu powie:
Że was wszystkich trzeba spalić

Wańka-wstańka, co to jest?
Przygotuj sobie worek!
Wańka-wstańka, nie uciekaj!
Przecież nie masz dokąd biec!
Wańka-wstańka, co to jest?
Przygotuj sobie worek!
Wańka-wstańka, nie uciekaj!
Przecież nie masz dokąd biec!

Nikt się nie ukryje
Chyba że dla zabawy
Morzem, polem Kozak idzie
To dla ciebie zły jest znak!
Raz, dwa, trzy, cztery, pięć,
Nie masz dokąd biec!
Raz, dwa, trzy, cztery, pięć,
Nasz Kozak idzie szukać!
Wańka-wstańka, co to jest?
Przygotuj sobie worek!

Wańka-wstańka, nie uciekaj!
Już nie masz dokąd biec!
Wańka-wstańka, co to jest?
Przygotuj sobie worek!
Wańka-wstańka, nie uciekaj!
Już nie masz dokąd biec!
Wańka-wstańka, co to jest?
Przygotuj sobie worek!
Wańka-wstańka, nie uciekaj!
Już nie masz dokąd biec!
Wańka-wstańka, co to jest?
Przygotuj sobie worek!
Wańka-wstańka, nie uciekaj!
Już nie masz dokąd biec!

Źródło: https://www.tekstowo.pl/piosenka,masza_kondratenko,wanka_wstanka.html (dostęp: 15.06.2024).

- **‘zombirowani’** (ukr. *зомбовані*, ros. *зомбированные*) – to w dyskursie ukraińskim określenie na ludzi znajdujących się pod wpływem kremłowskiej propagandy, natomiast w dyskursie rosyjskim – na Ukraińców, którzy ulegli rusofobii i wpływowi tzw. ‘reżimu kijowskiego’. Określenie to nawiązuje do postaci zombie – bezmyślnego żywego trupa. Stąd pojawiło się również określenie ‘zombojaszczyk’ (ros. *зомбоящик*), czyli ‘zombipudełko’, jako nazwa na rosyjską agresywną propagandę telewizyjną.



Fotografia 6. Rosyjscy zombi (napis: „Putin – 2036! Głosujcie za przedłużenie pełnomocnictw Putina!”).

Źródło: <https://www.anekdot.ru/id/1117324/> (dostęp: 09.06.2024).



Fotografia 7. Zombipudełko (napis: „Zombipudelko. Przed nim wszyscy są jednakowo bezbronni”).

Źródło: <https://joyreactor.cc/post/2106318> (dostęp: 09.06.2024).

3.2. Określenia Rosjan związane ze stereotypami kulturowymi

W przestrzeni medialnej pojawiły się również dysfemistyczne słowa związane ze stereotypami dotyczącymi kultury rosyjskiej: ‘zjadacze rzepy’ (ros. *penoеды*), ‘walonki’ (ros. *валенки*), ‘tulskie samowary’ (ros. *тульские самовары*), ‘naród kokoszników’ (ros. *нация кокошников*) (Лященко, Федюнина, 2017). Co prawda, cytowani autorzy artykułu mają raczej proputinowskie poglądy, to leksyka przez nich podawana występuje po obu stronach konfliktu.

- **‘zjadacze rzepy’** (ukr. *penoïdu*, ros. *penoеды*) – nazwa pochodzi od rzepy, która była podstawą kuchni rosyjskiej przed dotarciem na Ruś ziemniaków. Uważana była za „roślinę kobiecą”, gdyż tylko kobiety mogły ją siać. Z rzepą było związane wiele zwyczajów, przysłów, powiedzeń (*Репка на Руси*). Rzepę siano na terenie całej Rusi, wspominano o niej w kronikach. Jedli ją i biedni, i bogaci. W XIX wieku została stopniowo wyparta z menu przez ziemniaki (*Многовековая история репы*).
- **‘walonki’** (ukr. *валянки*, ros. *валенки*) – to określenie od tradycyjnego rosyjskiego obuwia, przypominającego kalosze, ale z filcu. Ze względu na utrzymywanie ciepła były wykorzystywane w armii rosyjskiej, gdyż bardzo dobrze izolowały stopy od zimnego podłoża (*Чем są buty walonek?*).
- **‘tulskie samowary’** (ukr. *тульські самовари*, ros. *тульские самовары*) – samowar, przyrząd do parzenia herbaty, to jeden z symboli Rosji. Najslawniejsze rosyjskie samowary są produkowane w Tule. Podobno pierwsze egzemplarze przywiózł Piotr I z Holandii, a rosyjscy rzemieślnicy dopasowali je do miejscowych potrzeb (*Herbata w Rosji*).
- **‘kokosznik’** (ukr. i ros. *кокошник*) – to nazwa od typu ozdobnego, wysokiego czepca, noszonego przez zamężne kobiety w centralnej i północnej części Rosji, znanego już od XVI wieku, ale rozpowszechnionego w XVIII i XIX wieku jako część stroju ludowego. Na przełomie XIX i XX wieku w sztuce rosyjskiej stał się symbolem tradycyjnego stroju i atrybutem pięknej kobiety (*Kokosznik (nakrycie głowy)*).



Fotografia 8. Kokosznik (napis: „Kokosznik wymyślono, żeby podczas jedzenia wszy nie spadały do talerza. To fakt historyczny! Żyj teraz z tym”).

Źródło: https://sovet.kidstaff.com.ua/question-3319632-1#&gid=gallery_0&pid=pic_3319632_0_0 (dostęp: 18.06.2024).

3.3. Określenia Ukraińców

W rosyjskim dyskursie spotykamy się z takimi określeniami Ukraińców, jak:

- **‘ukr’** (ukr. i ros. *укр*) – nazwa ta pochodzi od zachodniosłowiańskiego plemienia Uchri, inaczej zwanych Ucker, Uecker, Ucrani, Vucrani, które zamieszkiwało w okresie od VI do XII wieku nad rzeką Ucker/Uecker, oraz popularnej wersji ‘wielkiej historii Ukrów’. Według Rosjan Ukr to „mitologiczny bohater ukraińskich nacjonalistów (protoukr), mówiący w języku ukraińskim” (Ляшенко, 2014, s. 112). Większość badaczy podaje, że nazwa pochodzi od słowiańskiego ‘vikru’, czyli ‘szybki’. Plemiona te przesiedliły się z terenów dzisiejszych Niemiec na tereny Słowian Zachodnich i zaczęły asymilować się z nimi (Синицина, 2015). W języku polskim nazwa rzeki, od której pochodzi nazwa plemienia, to Wkra, a nazwa plemion – Wkrzanie lub Wkrzanowie. Pierwszy raz plemię wzmiankowane jest w źródłach w 934 roku, kiedy to na Wkrzan wyprawił się król niemiecki Henryk I Ptasznik z saksońskiej dynastii Ludolfingów. W 965 roku Wkrzanie zobowiązali się do płacenia trybutu Ottonowi I, a potem Ottonowi II w 973 i 975 roku. Potem nic nie wiemy o tym plemieniu. Prawdopodobnie podbił te tereny Mieszko I. Następnie źródło podają, że w 1125 roku rozpoczęła się chrystianizacja Wkrzan, w 1181 roku książę Bogusław I oddał te tereny Fryderykowi Barbarossie, a w 1250 roku książę Barnim I odstąpił Ziemię Wkrzańską dynastii askańskiej i aż do 1945 były to tereny Niemiec (*Słowianie...*). Po wojnie tereny Wkrzan zostały podzielone między Polskę (powiat policki, Szczecin) i Niemcy (powiat Vorpommern-Greifswald i Uckermark). W rosyjskim dyskursie medialnym pełno jest memów dyskredytujących pochodzenie Ukraińców od Wkrzan, czyli Ukrów. Za przykład może posłużyć wypowiedź historyka, politologa, profesora MGIMO w Moskwie, Olega Barabanowa:

temat „starożytnych Ukrów” dla zawodowego historyka to jak anegdota. Co innego, że to bredzenie zapisano w podręcznikach ukraińskich do historii, dla uczelni i szkół. Zgodnie z zasadą: historia ludzkości zaczyna się nie od Adama i Ewy, a od Tarasa i Gali, którzy ponadgryzali wszystkie jabłka w ogrodzie dobra i zła i Pan Bóg nie wytrzymał i wygnał ich stamtąd. A od tych Tarasa i Gali powstał pierwszy Ukrowie (*Украина – ...*).



Fotografia 9. Wkrzanie (napis: „Starożytni Wkrzanie – praojcowie całej ludzkości”).
Źródło: https://vk.com/wall-39439883_5952199?z=photo-39439883_458340224%2Fwall-39439883_5952199 (dostęp: 27.06.2024).

- **‘bandera’** (ukr. i ros. *бандера*) – nazwa pochodzi od nazwiska Stepana Bandery⁶, jednego z najbardziej znanych dowódców Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, odpowiedzialnej za zbrodnie na ludności polskiej w czasie II wojny światowej. Tym określeniem nazywa się też w Polsce wszystkich obywateli ukraińskich, niezależnie od poglądów. Służy to rozpowszechnianiu mowy nienawiści, gdyż w ten sposób przedstawia się Ukraińców jako zbrodniarzy (*Jak manipuluje się...*). Pochodnym od niego jest słowo ‘banderowiec’ (ros. *бандеровец*), które w Rosji oznacza współczesnego faszystę, ‘banderlog’ (ros. *бандерлог*) – prozachodni Ukraińcy albo Ukraińcy niepopierający prorosyjskich obywateli Ukrainy, dla Rosjan jest synonimem ‘faszysty’. Inne derywaty to: ‘żydobanderowiec’ (ros. *жидобандеровец*), ‘banderasta’ (ros. *бандераст*) – pochodzące do ‘pederasta’ (ros. *педераст*) (Ляшенко, 2014, s. 114); ‘ukrobandera’ (ros. *укробандера*) – utworzone za pomocą dodania do prefiksu *ukr-* nazwiska S. Bandery.
- **‘majdan’** (ukr. i ros. *майдан*) – nazwa pochodzi od nazwy własnej Placu Niepodległości (ukr. *Майдан Незалежності*) w Kijowie, który zasłynął z manifestacji na początku lat 2000. W rosyjskim dyskursie to nazwa polityków ‘pomarańczowych’ (ros. *оранжевых, оранжеводов*), proamerykańskich, zwolenników izolacji od Rosji, przeciwników języka rosyjskiego i kultury rosyjskiej w Ukrainie. Od tego słowa powstały takie derywaty, jak: ‘majdaun’ (ros. *майдаун*) – od ‘majdan’ i ‘down’, ‘majdanopitek’ (ros. *майданопитек*), pochodzące od starogreckiego *πίθηκος*, oznaczającego ‘małpa’ (Ibidem, s. 113).
- **‘chochoł’** (ukr. i ros. *хохол*) – pochodzi od charakterystycznego wyglądu Kozaków Zaporoskich, którzy golili głowy, pozostawiając tylko pośrodku zebrane w tzw. ‘kozacki czub’ włosy, zwane po rosyjsku ‘chochoł’. Słowo to kiedyś nie było obraźliwe, a po 2014 roku jest drwiną i obelgą (Siemion, 2022); od słowa ‘chochoł’ powstały kolejne derywaty: ‘eurochochoł’ (ros. *еврохохол*) od dodania prefiksu ‘euro-’ (ros. *евро-*), ‘chochłobydło’ (ros. *хохлобыдло*), ‘chochłofaszyta’ (ros. *хохлофашист*), ‘chochłonazi’ (ros. *хохлонаци*), ‘chochłopitek’ (ros. *хохлопитек*).
- **‘ukrop’** (ukr. *крпн*, ros. *укрон*) – słowo w języku rosyjskim i ukraińskim oznacza ‘koper’. Jako przezwisko Ukraińców powstało w 2014 roku, kiedy to w Ukrainie założono partię „Ukrop”, która nazywała Rosję krajem faszystowskim. Dla Rosjanina ‘koper’ to wieśniak, prostak i debil (Ibidem).
- **‘pindos’** (ukr. *піндос*, ros. *пундос*) – to określenie ‘fikcyjnych krajów’ jak USA i Ukraina. Obecnie to obraźliwe słowo, a powstało ono w XVIII wieku, kiedy do Imperium Rosyjskiego przybyli osadnicy z greckich gór Pindos. Byli to ludzie ubodzy, półbarbarzyńscy, a w języku Rusinów ‘pindos’ oznaczało ‘brud’. ‘Pindosami’ zaczęto nazywać najpierw tych uchodźców, potem ‘gorszych obcych’, a następnie osoby brutalne, źle wychowane, a w końcu Ukraińców (Ibidem).

⁶ Stepan Bandera (1909-1959) – ukraiński polityk niepodległościowy o poglądach nacjonalistycznych, jeden z założycieli Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i frakcji Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN-B), tzw. banderowców, którzy byli odpowiedzialni za ludobójstwo polskiej ludności cywilnej na Wołyniu w latach 1943-1945; zamordowany przez agenta KGB w Monachium.

- inne określenia Ukraińców, to: **‘ukropiejczyk’** (ukr. *укропонець*, ros. *укропонец*) – utworzone od *ukr-* + *‘europejczyk’* (ros. *европонец*); **‘ukroswidomit’** (ukr. *укросвідомит*, ros. *укросвидомит*), utworzone od *ukr-* + i ukraińskiego słowa *‘свідомі’* (pol. *świadomy*, ros. *сознательный*), ale na wzór słowa *‘sodomita’* (ros. *содомит*); **‘ukroimbecyl’** (ukr. *укроїмбецил*, ros. *укроимбецил*); **‘ukropitek’** lub **‘ukropitek svidomus obyknovenus’** (ukr. *укропитек*, ros. *укропитек*; ukr. *укропитек свідомус обикновенус*, ros. *укропитек свідомус обыкновенус*), pochodzące od starogreckiego *‘πίθηκος’*, oznaczającego *‘małpa’*; **‘ukronazi’** (ukr. *укронаці*, ros. *укронаци*), zawierającego słowo *‘nazi’*, **‘wukrainiec’/‘wnaukrainiec’** (ukr. *вукраїнець*, ros. *вукраинец*; ukr. *внаукраїнець*, ros. *внаукраинец*), będącego aluzją do sporu o przyimek *‘w’* lub *‘na’* (*‘w Ukrainie’* czy *‘na Ukrainie’*) (Ляшенко, 2014, s. 113).

3.4. Określenia Rosji

- **‘Raszka’** (ukr. i ros. *рашка*) – słowo to pochodzi od nazwy kraju w języku angielskim – *‘Russia’*, a pojawiło się w latach 70. w środowisku emigrantów z ZSRR, ale po wybuchu wojny nabrało nowego znaczenia. Jak powiedział prezydent Zełenski dla Reuters: „nasza siła jest w naszej miłości do Ukrainy, a nie w jakiejś relacji do raszki. Oni już nie są Rosją – są już raszką” (*Зеленский о РФ...*) [w oryginale z małej litery]. Pierwszy skandal ze słowem *‘raszka’* w wersji rozszerzonej o *‘gó*niaszka’* wybuchł w 2014 roku, kiedy to minister kultury Rosji Władimir Medinski pojechał do Petersburga i na spotkaniu z czytelnikami w jednej z księgarni oznajmił, że ministerstwo kultury nie będzie dawało pieniędzy na filmy, które opluwają wybrane władze, „to o tych, którzy robią filmy wedle zasady Raszka-gó*niaszka” (*Raszka-gowniaszka...*). Ministerstwo odcięło się od jego słów, komentując, że był tam jako osoba prywatna, pisarz. Sam minister przeprosił członków Dumy. Minister miał tu na myśli film „Lewiatan”, który według niego „żeruje na antyrosyjskich nastrojach na Zachodzie, opluwa rosyjską władzę” (Zaborowska, 2015). Kolejny skandal wybuchł w 2016 roku, gdy córka rosyjskiego milionera Musy Bażajewa – Elina – opublikowała w mediach społecznościowych zdjęcie z podróży poślubnej po USA. W komentarzach pytano ją, czy lepiej jest w USA czy w Raszce, na co odpowiedziała „Wszędzie lepiej niż w Raszce” (ros. *Везде лучше, чем в Рашке*). Internauci domagali się jej ukarania, usunięcia z prestiżowej moskiewskiej uczelni dla przyszłych dyplomatów po powrocie do kraju, rozgorzała dyskusja wśród polityków, m.in. spiker Dumy uznał za niedopuszczalne nazywać tak Rosję. Lingwistka Elena Galijaszyzna stwierdziła, że „ma miejsce tutaj strategia nienawiści i poniżania, demonstrowanie braku szacunku, który wyraża sufiks *‘ka’* dołączony do kalki z angielskiego *‘Russia’* (...). Wyraża się negatywny stosunek do Rosji” (*Сила одного слова*).
- **‘Mordor’** (ukr. i ros. *Мордор*) – już od lat uważa się, że Mordor z „Władcy pierścieni” jest alegorią Związku Radzieckiego, a obecnie Federacji Rosyjskiej. Rosyjski pisarz Kirył Jeśkow w 1999 roku wydał powieść „Ostatni władca Pierścienia” (ros. *Последний кольценосец*) rozgrywającej się w Śródziemiu bezpośrednio po wydarzeniach z „Władcy pierścieni”. Rosyjski pisarz

zdecydował się na odwrócenie perspektywy, zmieniając tolkienowskich złoczyńców w bohaterów. W wersji Kirilla Ješkowa to Mordor stoi po stronie dobra, a sojusz elfów, krasnoludów i ludzi chce doprowadzić do jego upadku. Sauron nie chce pogrążyć świata w mroku, ale broni żyjących w pokoju mieszkańców Mordoru przed okrucieństwem płynącym z Zachodu. To postacie, takie jak czarodziej Gandalf, celowo wywołują wielką wojnę i stosują propagandę, by uderzyć w Mordor i jego przywódcę (*Dlaczego Ukraińcy...*).

W 2016 roku wybuchł skandal, bo Google Translate zaczął automatycznie tłumaczyć z języka ukraińskiego ‘Російська Федерація’ [Federacja Rosyjska] na ‘Мордор’ [Mordor], a ‘росіяни’ [Rosjanie] na ‘окупанти’ [okupanci] (*B Google...*).

Z okazji Nowego 2023 Roku Putin zlecił wykonanie 9 pierścieni złotych i wręczył je przywódcom WNP. Od razu skojarzono to z prozą J.R. Tolkiena. Rosja już wcześniej nazywana była Mordorem, krainą zła, a Putin Sauronem – władcą ciemności. U Tolkiena jednak Sauron stworzył 20 pierścieni, z których 9 wręczył królom ludzi, aby stali się Upiorami Pierścienia – Nazgulami. Tylko Łukaszenka założył pierścień, którego też porównuje się do tolkienowskiego Sarumana, najbliższego sojusznika Saurona, którego Isengard, jak Białoruś, jest krainą puszczy i bagien (*Dziewięć Pierścieni...*). Od razu w sieci pojawiło się mnóstwo żartów, a Putina nazwano ‘Владимир Владимирович Саурон’ [Władimir Władimirowicz Sauron] (Тидо, 2023).



Fotografia 10. Pierścienie Putina z napisem „Wszystkiego najlepszego z okazji 2023 roku!”.
 Źródło: <https://republic.ru/posts/106652> (dostęp: 15.06.2024).



Fotografia 11. Putin jako władca ciemności.
 Źródło: <https://focus.ua/world/542678-putin-sauron-set-vzorvalas-memami-iz-za-podarennyh-prezidentom-rf-lideram-sng-kolec-foto> (dostęp: 15.06.2024).

3.5. Określenia Ukrainy

- **‘Kraj 404’** (ukr. *країна 404*, ros. *страна 404*) – to określenie odwołuje się do nieistniejącej strony, którą otwieramy, mając nadzieje na znalezienie potrzebnej nam informacji. Pojawia się wówczas napis: „błąd 404 strona nie została odnaleziona” (ukr. *помилка 4040 – сторінка не знайдена*, ros. *Ошибка 404 – страница не найдена*). Podczas poszukiwania, jeśli serwer napotka na jakikolwiek błąd, wyświetla się ten komunikat, gdzie 4 oznacza błąd popełniony przez użytkownika, na przykład błędnie wpisany adres, albo nieistniejąca strona, 0 – to błąd składnikowy, a ostatnie 4 – komunikat o braku żadanego celu (Strzębska 2017). Dla Rosjan to aluzja do wybranego przez Ukrainę antyrosyjskiego kursu, który doprowadził do ruiny: „Ukraina straciła swoją suwerenność – jedną z głównych cech państwa, zaczęła żyć według zasad, określonych przez Waszyngton, przekształciła się w instrument realizacji planów geopolitycznych USA, naszpikowany bronią przyczółek NATO, «anty-Rosję»” (*Украину все чаще...*).



Fotografia 12. „Błąd 404 – kraj nie został odnaleziony”.

Źródło: <https://interkomitet.ru/blog/2022/12/26/ukrainu-vse-chashhe-nazyvayut-gosudarstvom-404/> (dostęp: 27.06.2024).

- określenia zawierające etnonim ‘chochoł’: **‘Chochłostan’** (ukr. i ros. *хохлостан*) – poprzez dodanie sufiksu ‘-stan’ (ros. *стан*), czyli ‘miejsce’, ‘kraj’; **‘Chochland’** (ukr. i ros. *хохланд*); Chochlandia (ros. *хохландия*),
- **‘Saloreich’** (ukr. i ros. *салорейх*) – powstałe na skutek połączenia słowa ‘sadło’ (ros. *сало*), które jest uważane przez Rosjan za ulubiony posiłek Ukraińców i słowa ‘Reich’, czyli ‘Rzesza’ odnoszącego się do utożsamiania Ukraińców z faszystami z III Rzeszy.

4. Dysfemizmy

4.1. Określenia zwolenników Putina

- **‘Zaputinowcy’** (ukr. *занутинці*, ros. *занутинцы*) – to ironiczne i krytyczne określenie zwolennika prezydenta Putina (*Занутинец...*). Zwolennicy prezydenta nazywają go ‘narodowym liderem kraju’, prowadzili kampanie agitacyjne na stronie „Za Putina”, proponując, aby ludzie wspierali prezydenta, wpisując na stronie ‘Dodaj Putina do przyjaciół’ (ros. *Добавь Путина в друзья*), organizują zebrania. Największą aktywność odnotowano w 2007 roku. Działała również grupa „Za Putina” (*Движение в поддержку...*).

Najważniejsze tezy ‘zaputinowców’ to:

Argumenty za Putinem:

1. To najlepszy prezydent spośród tych, którzy byli!
2. Jedyne prezydent, za którego nie trzeba się wstydzić!
3. Jeśli nie Putin, to kto? (wariant: Alternatywy dla Putina nie ma).
4. Światowy lider (wariant: prawdziwy facet).
5. Wszyscy mądzy ludzie wspierają Putina (wariant: szanują Putina).

O osiągnięciach Putina:

1. Podniósł Rosję z kolan (wariant: Odrodził Rosję i w ogóle Zbawił Rosję).
2. Przestraszył Amerykę (wariant: Dał posła* amerykańsom).
3. Dzięki Putinowi wszystko w Rosji zmieniło się na lepsze.
4. Zwrócił Krym.

O niepowodzeniach Putina:

1. A jaki kraj dostał od Jelcyna!
2. Myślicie, że tak łatwo zarządzać tak wielkim krajem jak Rosja?
3. Nie może nadzorować wszystkich (urzędników).
4. Nie wszystko od razu! (wariant: Dajcie mu czas!).
5. Liberalowie przeszkadzają (warianty: 5 kolumna przeszkadza, wrogowie przeszkadzają).
6. Putin odpowiada tylko za politykę zagraniczną, za wewnętrzną odpowiada Mischustin [premier Rosji – GAZ], a więc Putin nie jest winien problemów wewnętrznych.

Zwroty adresowane do przeciwników Putina:

1. A ty kim jesteś, żeby krytykować Putina? (wariant: Startuj na prezydenta i rób wszystko sam!).
2. A TY co zrobiłeś dla Rosji?
3. Zaczynaj od siebie (zrób coś pożytecznego albo dobrego dla kraju).
4. Za co tak nienawidzisz Rosji? (tak, tak, w odpowiedzi na krytykę Putina).
5. Nie podoba ci się Rosja – wyjeżdż, nikt cię nie trzyma! (*Про путинцев*, 2023).



Fotografia 13. „Zaputinowcy” (napis: ‘Drużyny Putina. Tylko Putin’).

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=HpH6QT_Eycs (dostęp: 19.06.2024).

- **‘Putinoidzi’** (ukr. *Путіноїди*, ros. *Путинοиды*) – nazwa utworzona od nazwiska prezydenta, a oznacza ludzi popierających obecne władze na Kremlu, to również określenie liberałów, którym brakuje wolności i Stalina (*Путинοиды рядом!*...). Putinoidzi są zwolennikami putinizmu, modlą się do Stalina i pragną stalinizmu, są zadowoleni z rządów prezydenta, gdyż „podnosi Rosję z kolan (...), a Putina uważają za cara, imperatora i prezydenta świata” (*Путинοиды*, 2024). Dla putinoidów patriotyzm oznacza „podbój cudzych terytoriów i przekształcenie wroga w pył jądrowy” (*Гананольский...*, 2019).

Ich modlitwą są słowa:

Путин наш, иже чекист на небесах!
Да святится партия Твоя, да придет
ОМОН Твой,
да будет победа Твоя, яко на девятой
и на выборах.
Сталин насущный даждь нам ГУЛАГ;
и остави нам прописку нашу, якоже
и мы оставляем налоги Рамзану нашему;
и не введи нас в автозак, но избави нас
от кощунников, и в храме, и в думе, и во
веки веков (*Путинοиды*, 2024).

Putinie nasz jako czekisto⁷ w niebie!
Niech się święci partia Twoja, niech przyjdzie
OMON⁸ Twój,
niech będzie zwycięstwo Twoje, jak na 9⁹.
maja i na wyborach.
Stalinie nasz powszedni daj nam GUŁAG¹⁰;
i pozostaw nam zameldowanie nasze, jak i my
zostawiamy podatki Ramzanowi¹¹ naszemu;
i nie wwiedź nas do więźniarki¹², ale zbaw nas
od bluźnierców, i w świątyni, i w dumie¹³, i na
wieki wieków.



Fotografia 14. Putinoid.

Źródło: <https://medibang.com/picture/ot2005021749359260008467241/> (dostęp: 09.06.2024).

⁷ czekista – członek policji politycznej w Związku Radzieckim, słynącej z terroru.

⁸ OMON (od ros. ОМОН – *отряд мобильный особого назначения*) – oddział mobilny specjalnego przeznaczenia – rosyjska jednostka sił specjalnych, przeznaczona do tłumienia niepokojów społecznych, aktów terrorystycznych.

⁹ 9 maja (9 мая, *девятой*) – dzień zwycięstwa, jedno z największych świąt w ZSRR i Rosji.

¹⁰ GUŁAG (od ros. ГУЛАГ – *главное управление исправительно-трудовых лагерей*) – główny zarząd poprawczych obozów pracy w ZSRR, istniejący od 1930 roku, których więźniami byli przestępcy kryminalni i więźniowie polityczni, przeciwnicy Stalina.

¹¹ Ramzan Kadyrow (ros. Рамзан Кадыров) – prezydent Czeczenii, od 2011 roku szef Republiki Czeczeńskiej, oskarżany o zbrodnie wojenne na Ukrainie.

¹² więźniarka (ros. автозак) – samochód do przewozu więźniów.

¹³ Duma (ros. Дума) – izba niższa parlamentu rosyjskiego.

4.2. Dysfemistyczne określenia Putina

- **‘Putler’** (ukr. i ros. *Путлер*) – nazwa utworzona poprzez analogię do ‘Hitler’ (ros. *Гитлер*), jego zwolennicy to ‘путенисты’ (zniekształcenie nazwiska plus sufiks *-ист*, jak ‘коммунист’), ‘путинойды’ (sufiks *-ойд* – ‘podobny’), ‘путлеровцы’ (analogia z ‘гитлеровцы’), ‘путлоскот’ (ros. *скот* – ‘bydło’). W Rosji za użycie słowa ‘Putler’ można trafić do łagru – w 2023 roku mieszkaniec Petersburga za komentarz w sieci społecznościowej „VKontakte”: „Putin to zdrajca numer jeden, który rozkradł kraj, przestępca wojenny. A kto zaczął te morderstwa? Putler” został skazany przez sąd na pozbawienie wolności na 5 lat i 6 miesięcy, a prokuratura domagała się 9 lat i 6 miesięcy. Mieszkańca skazano za „działania z motywów nienawiści politycznej, ideologicznej i narodowej” (*Пять с половиной лет...*).



Fotografia 15. Putler.

Źródło: <http://odessa-daily.com.ua/news/putin-gitler-putler-putler-kaput-prikolnoe-video-id62907.html> (dostęp: 09.06.2024).

W Ukrainie wymyślono planszówkę zatytułowaną „Jak zdechł putler? (ukr. *Як здох нутлер*) [pisownia małą literą w oryginale – GAZ]. W grze uczestniczące osoby wcielają się w rolę detektywów, którzy mają wyjaśnić jak zabito ‘Putlera’, gdyż w środkach masowego przekazu pojawiła się informacja, że na wysypisku znaleziono jego ciało (*Настольная игра...*).



Fotografia 16. Planszówka „Jak zdechł putler?”.

Źródło: <https://gameland.com.ua/ru/yak-zdokh-putler/> (dostęp: 17.06.2024).

W Ukrainie można również kupić ‘szklankę patriotyczną’ ‘putler Kaput’, tarkę do pedicure z napisem ‘putler kaput’ czy t-shirt ‘Putler kaput’.



Fotografia 17. Szklanka ‘putler Kaput’.

Źródło: <https://salad.com.ua/catalog/plezentvil-gift/patriotychna-sklyanka-putler-kaput/> (dostęp: 17.06.2024).



Fotografia 18. Tarka do pedicure ‘putler kaput’ (ze skrótem ХЛО od słowa хуїло, czyli ch*j).

Źródło: <https://thepilochki.ua/ua/putler-kaput-hlo-pedicure-grater-with-handle-100-180-grit-white#gallery1-2> (dostęp: 17.06.2024).



Fotografia 19. T-shirt ‘putler kaput’.

Źródło: <https://hat-man.com.ua/ua/p263942521-futbolka-putler-kaput.html> (dostęp: 17.06.2024).

- **‘bunkrowy dziad’** (ukr. *бункерний дід*, ros. *бункерный дед*) – to nawiązanie do faktu, że w czasie pandemii Covid, prezydent Rosji zaszył się i zaprzestał osobistych spotkań prawdopodobnie ze strachu przed zarażeniem.

Istnieje wiele teorii, gdzie przebywa Putin. Jednym z bunkrów ma być „Metro-2” obok Kremla, a drugi – w górach Jamantau na Uralu Południowym. Ten bunkier wybudowano dla kierownictwa ZSRR w obawie przed trzecią wojną światową. Oba bunkry są znane światu, pisał o nich, m.in. The New York Times. Mówi się, że najbardziej tajemny jest bunkier na Ałtaju pod sanatorium „Gazpromu”, który może pomieścić nawet 100 tys. osób (*Урал или подземелье...*).



Fotografia 20. Bunkrowy dziad (napis: „Nie wierzę, że prezydent siedzi w bunkrze”).

Źródło: <https://nikvesti.com/ru/news/politics/264152> (dostęp: 10.06.2024).



Fotografia 21. Bunkier Putina.

Źródło: <https://telegraf.com.ua/novosti-rossii/2022-12-01/5724703-de-khovaetsya-bunkerniy-did-rozsliduvannya-pro-merezh-pidzemel-putina> (dostęp: 15.06.2024).



Fotografia 22. Bunkier Putina.

Źródło: <https://nashaniva.com/ru/304446> (dostęp: 17.06.2024).

4.3. Określenia Prezydenta Zeleńskiego

- **‘sługa Heroda’** (ros. *слуга Ирода*, ukr. *слуга Ірода*) – określenie przez prawosławnych zwolenników cerkwi moskiewskiej na terenie Ukrainy i używanie przez Rosjan na skutek rzekomego prześladowania prawosławnych, powstałe z parodii terminu ‘sługa narodu’ (ros. *слуга народа*, ukr. *слуга народу*)¹⁴. Według Przewodniczącego Ruchu Zaporoskiego „Jesteśmy razem z Rosją” (ros. *Мы вместе с Россией*) Władimira Rogowa, „ukraiński prezydent coraz bardziej upodabnia się do ewangelicznego króla Heroda, dążąc do utrzymania się przy władzy za każdą cenę, urządził prześladowania prawosławnych na Ukrainie, znosi tradycyjne święta” (Совина, 2023).
- **‘hańba narodu żydowskiego’** (ros. *позор еврейского народа*, ukr. *ганьба єврейського народу*) – to określenie wymyślone przez Putina, który stwierdził, że „mam wielu przyjaciół Żydów od czasu dzieciństwa, którzy mówią, że Zeleński to nie Żyd. To hańba narodu żydowskiego” (Путин рассказал...).
- **‘złośliwy karzelek’** (ros. *злой карлик*, ukr. *злісний карлик*) – to aluzja do wzrostu: „rosyjskojęzyczny Żyd, który odgrywa Napoleona” (Народные прозвища...).
- **‘nark’** (ros. i ukr. *нарк*) – to aluzja do rzekomego nadużywania narkotyków (Народные прозвища...). Insynuacje na ten temat pojawiły się w Ukrainie podczas kampanii wyborczej w 2019 roku, kiedy to sztab kontrkandydata Petra Poroszenki rozpowszechniał fałszywe informacje o uzależnieniu Zeleńskiego od narkotyków. Co prawda Poroszenko nie miał dowodów, ale Zeleński musiał się tłumaczyć, a nawet pokazać test. Problem tylko w tym, że test wykonywał jego znajomy (Евгений Ющук...).
- **‘czarny Joker’** (ros. *чёрный Джокер*, ukr. *чорний Джокер*) – określenie wymyślone przez Olega Soskina – byłego doradcę drugiego prezydenta Ukrainy Leonida Kuczmy (Зеленскому придумали...).
- **‘klaun’** (ros. i ukr. *клоун*) – określenie powstałe dlatego, że Zeleński był aktorem, często występował w kostiumach klauna, w programach humorystycznych. Pojęcie szeroko wykorzystywane w rosyjskich państwowych prorządowych mediach, w sieci Telegram. Często dodaje się określenie ‘krwawy klaun’ (ros. *кровавый клоун*) (Клоун...).

4.4. Dysfemistyczne określenia propagandystów Kremla

- **‘zjadaczka bobrów’** (ros. *боброедка*, ukr. *боброїдка*) – to określenie Margarity Simonian, szefowej Russia Today, która w 2012 roku pochwaliła się, że przygotowała potrawę z mięsa bobra. Simonian wybrała się na rynek na zakupy na Sylwestra i podzieliła się tym ze swoimi subskrybentami w mediach społecznościowych: „wyprawa na rynek, jak zwykle, zmienia plany na sylwestrowy stół. Na Dorogomiłowski rynek przywieźli wagon wspaniałej dziczyzny. Kupiłam i będę przygotowywać. Pierwszy raz w życiu

¹⁴ „Sługa narodu” to nazwa serialu telewizyjnego z 2015 roku, w którym nauczyciel historii Wasilij Gołoborodźko (którego gra W. Zeleński) zostaje prezydentem. To też nazwa ukraińskiej rządzącej partii, której liderem jest Zeleński.

będę przygotowywać bobra. Zapytałam znawców. Ugotuję głowę bobra z cebulą, marchewką i liśćmi laurowymi. Resztę mięsa zamarynuję na noc w czosnku (...), jutro podsmażę i potem będę dusić w bulionie do miękkości”. Ludzie zaczęli tłumaczyć jej, że to zwierzę podobne do szczura, a Nawalny na Twitterze napisał: Całkiem niedawno jadł sobie trawkę i cieszył się życiem. A jutro, popijając wódką, zeżre go Margarita Simonian” (Ставицкий, 2021). W 2021 roku, kiedy Nawalny ogłosił głodówkę w łagrze, Simonian wysłała mu ‘pyszności’ – kiełbasę z bobra i mięso wędzone z bobra («Чистый сатанизм»...).



Fotografia 23. „Zjadaczka bobrów”.

Źródło: <https://informator.ua/ru/stareyshaya-britanskaya-gazeta-nazvala-propagandistku-simonyan-bobroedkoy-kak-ona-otreagirovala> (dostęp: 10.06.2024).

- **‘propakondom’** (ros. i ukr. *пропагандон*) – to zbitka słów ‘propagandysta’ (ros. *пропагандист*) i ‘kondom’ (ros. *гандон* od słowa *кондом*). Odnosi się ono do jednego z najbardziej znanych rosyjskich propagandystów – Władimira Sołowiowa. Na skutek swoich kłamliwych, pełnych nienawiści wypowiedzi otrzymuje liczne inne określenia, np. ‘schizofrenik’ (ros. *шизофреник*, ukr. *шизофренік*), ‘pies łańcuchowy’ (ros. *цепной пёс*, ukr. *ланцюговий пес*), ‘gnuśny nikczemnik’ (ros. *гну́сный негодя́й*, ukr. *мерзотний негідник*) (*Кремлевский пропагандист...*) czy nawet ‘Władimir „Głębokie gardło”’ (ros. *Владимир «Глубокая глотка»*, ukr. *Володимир «глибока ковтка»*) (*Владимир «Глубокая глотка»...*).



Fotografia 24. Główny propagandysta Kremla – Władimir Sołowiow jako „propagandon”.

Źródło: <https://www.anekdot.ru/id/1022351/> (dostęp: 09.06.2024).

- **‘mudozwon’** (ros. *мудозвон*, ukr. *мудозвін*) – czyli „dzwoniący ja*ami” – to kolejne określenie Władimira Sołowjowa. Słowo powstało z dwóch określeń: wulgaryzmu na określenie ‘męskiego jądra’ (ros. *мудо*) i ‘dzwon’ (ros. *звон*). Oznacza ono również osobnika gadającego wiele pustych słów.

4.5. Określenia żołnierzy rosyjskich

- **‘Orkowie’ / ‘Orki’** (ros. i ukr. *орки*) – słowo ‘ork’ (ros. *орк*) często pojawia się w relacjach cywilów z napadniętej przez rosyjskie wojska Ukrainy. Sama postać została zaczerpnięta z „Władcy pierścieni” Johna R.R. Tolkiena, a pochodzenia tego słowa należy doszukiwać się w jeszcze starszej literaturze, w liczącym ponad 1 000 lat poemacie „Beowulf”. Ma oznaczać „potwora” lub „zwłoki”. Peter Jackson w swoich ekranizacjach sagi Tolkiena przedstawiał ich jako szkaradnych wojowników o zdeformowanych twarzach z krzywymi zębami i odstającymi, szpiczastymi uszami. Określenie ‘ork’ w stosunku do rosyjskich żołnierzy pojawiło się już w 2014 roku, gdy Rosja wkroczyła do Donbasu. Nazywano tak też policjantów, obalonego w Euromajdanie prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza. W XX wieku John R.R. Tolkien spopularyzował orków na tyle, że później rasa ta pojawiała się w kolejnych tytułach inspirowanych „Władcą pierścieni”. Orki, mniej lub bardziej rozumne czy przesiąknięte złem, pojawiały się m.in. w komputerowej grze „Warcraft”, grze karcianej „Magic: The Gathering”, RPG „Dungeons & Dragons” czy książkach Terry’ego Pratchetta „Świat Dysku”.



Fotografia 25. Orkowie (napis: „Rosyjscy orkowie – orda XXI wieku”).

Źródło: <https://k-z.com.ua/polytyka/58780-zerkalo-dlya-orkov> (dostęp: 10.06.2024).

5. Symbolika liter

W języku wojny nawet litera ma swoje znaczenia. Symbolem agresji Rosji na Ukrainę stały się łacińskie litery ‘Z’ i ‘V’. Pierwsze zdjęcia z rosyjskimi pojazdami wojskowymi z tymi literami pojawiły się kilka tygodni przed agresją zbrojną. Oficjalnie to symbole okręgów wojskowych – ‘Z’ – Zachodniego (ros. *Западный*), ‘V’ – Wschodni (ros. *Восточный*), a kwadrat to symbol Południowego Okręgu (ros. *Южный*). W sieciach społecznościowych zwolennicy Putina zaczęli umieszczać zdjęcia hasztagiem ‘Z’ i ‘V’, radykalny prawosławny ruch „Sorok Sorokow” (ros. *Сорок Сороков*) zmienił pisownię na „Зорок Зороков”, kanał z danymi osobowymi uczestników manifestacji przeciwko odmowie rejestracji opozycyjnych kandydatów do rady Miasta Moskwy nazwano „Товарищ Z Майор” (pol. *Towarzysz Z Major*). Z literą ‘Z’ na koszulce pojawił się

sportowiec Iwan Kuljak, gubernator obwodu kemerowskiego oświadczył, że nazwa urzędu obwodu będzie się nazywał „KyZбacc” (pol. *KuZbass*). Wiele imprez propagandowych wykorzystuje literę ‘Z’, np. studenci Uniwersytetu Kazańskiego przypięli sobie wstążki gieorgijewskie w kształcie tej litery i z zaciśniętymi pięściami skandowali ‘За мир!’ (pol. *Za pokój!*), a na stronie Uniwersytetu pojawiła się zakładka z hasztagiem ‘#ЗаМир’ (pol. *#ZaPokój*) (Ковалев, http). Zaczęto produkować koszulki i naklejki z literą ‘Z’, a nawet ta litera stała się symbolem zastraszania oponentów – policjanci, którzy przeszukiwali biura Memoriału pozostawiali kartki z literą ‘Z’, na drzwiach Rity Flores z Pussy Riot ktoś namalował ‘Z’.

Dla zwolenników Putina ‘Z’ to symbol wsparcia armii, która walczy z ‘neonazistami’, dla reszty świata – to rosyjska swastyka, symbol rosyjskiego totalitaryzmu, rasyzmu. Według Ministerstwa Obrony Rosji ‘Z’ oznacza ‘За Победу!’ (pol. *Za Zwycięstwo!*) (Атанесян, http).

‘Operację specjalną’ nazwano nawet ‘спецоперацией Z’. Wydawnictwo SOTA rekomenduje wspieranie rosyjskich żołnierzy klipami, wierszami, a blogerzy powinni w swoich tekstach wykorzystywać hasztagi ‘#ЗаРоссию’ (pol. *#ZaRosję*), ‘#ЗаНаших’ (pol. *#ZaNaszych*), ‘#ЗаПутина’ (pol. *#ZaPutina*). Słynne były zdjęcia z wykorzystania chorych dzieci z hospicjum w Kazaniu, którym kazano zimą ustawić się na podwórku w kształcie litery ‘Z’. Propaganda twierdziła, że rodzice gorąco wspierali akcję, gdyż nie jest im obojętny los dzieci Donbasu (Под знаками «Z» и «V»...).



Fotografia 26. Dzieci z hospicjum w akcji ‘Z’.

Źródło: https://x.com/pdmnewsru/status/1500104048388759553?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1500104048388759553%7Ctwgr%5E637eca6005c241789087c8469325cb3a2eee84fe%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fru.krymr.com%2Fa%2Fukraina-rossiya-voyna-znak-z-v-simvol%2F31759905.html (dostęp: 09.06.2024).



Fotografia 27. Symbol ‘Z’ (napis: „«Z» – znaczy «zdechł»”).

Źródło: <https://realist.online/news/smekh-silnoe-oruzhie-podborka-novykh-ukrainskikh-memov> (dostęp: 09.06.2024).

Propaganda twierdzi, że to tylko symbole jednostek armii w celu odróżnienia swoich od obcych. I tak, litera ‘Z’ oznacza, że wojska weszły ze wschodu na zachód, ‘Z’ w kwadracie – weszły z Krymu, ‘V’ – piechota morska, ‘A’ – specnaz, ‘X’ – wojska czeczeńskie, ‘O’ – wojska, które weszły z Białorusi (*Что означают символы...*).

Symbol ‘Z’ wykorzystano również do określenia ‘Z-kultura’ (ros. *Z-культура*). Dla Rosjan to taka kultura, w której występują patriotyczne wiersze, proza, piosenki, wartości duchowe, edukacja, ideały. Podkreśla się w ten sposób nierozdzielne więzi między patriotyzmem a ‘Z-kulturą’. Przykładem takich ‘patriotycznych’ tekstów jest piosenka Jarosława „Wstańmy” (ros. *Встанем*), a także piosenkarza Szamana pt. „Jestem Rosjaninem” (ros. *Я русский*):

Chce się po prostu kochać i oddychać,
I nie potrzeba mi nic innego.
Jestem jaki jestem, nie da się mnie złamać,
A wszystko dlatego, że
Jestem Rosjaninem, idę do końca.
Jestem Rosjaninem, ma krew od Ojca.
Jestem Rosjaninem, i poszczęściło mi się,
Jestem Rosjaninem, całemu światu na złość (*Z-культура*, 2023).

Krąg twórców ‘Z-kultury’ jest szeroki. Wśród nich znajduje się poetka z Doniecka Anna Rewjakina, która we wstępie do swojej antologii „Wielki blokpost” (ros. *Большой блокпост*) pisze, że gdyby nie było 24 lutego 2022 roku, to ta książka nikomu by nie była potrzebna. Pisarz Aleksander Pielewin w wywiadzie stwierdził, że wraz z początkiem wojkowej operacji literatura w Rosji nabrała nowego życia, wróciła do masowego czytelnika.

‘Z-kultura’ to nie tylko poezja, muzyka, ale również kino. Przykładem jest tutaj film dokumentalny „Donbas. Uznany” (ros. *Донбасс. Признанный*) Władimira Agranowicza. Film opowiada o przejściu części terytorium Donbasu pod kontrolę Rosji, co reżyser nazywa ‘powrotem do domu’. Kolejny to film „Sprawiedliwy” (ros. *Праведник*) Siergieja Ursulaka, który jest dramatem wojennym. Bohater filmu – radziecki oficer, uczestnik białoruskiej drużyny partyzantów wyprowadza z okupowanej przez Niemcy Białorusi grupę Żydów. Co ciekawe, jedna z aktorek po rozpoczęciu wojny uciekła z Rosji i jej nazwisko usunięto z afiszu filmowego, ale w filmie sceny z nią pozostały.

Filmy poświęcone wojnie w Ukrainie mają być według Putina pokazywane w rosyjskich kinach, a Ministerstwo Kultury zostało zobowiązane do zorganizowania festiwalu filmów patriotycznych. Istnieją również tzw. ‘Z-kanaly’, jak „Bunkier na Łubiance” (ros. *Бункер на Лубянке*), w którym odbywają się odczyty książek i poezji, śpiewa się pieśni, organizacja posiada kanał na YouTube, istnieje w Instagramie.

Ministerstwo Kultury otrzymało też zadanie organizacji „przestrzeni publicznej, obiektów sztuki i muzeów szkolnych o uczestnikach ‘specjalnej operacji wojskowej’ i zorganizowania lekcji w szkołach. Ministerstwo przy finansowaniu filmów za priorytetowe uważa te, które mówią o „przeciwdziałaniu ideologii nazizmu i faszyzmu (zwłaszcza o «specjalnej operacji wojskowej»), o żołnierzach, o duchowych liderach Rosji i wolontariuszach, o sytuacji w innych krajach” (Бешлей).

Spośród ‘z-filmów’ warto wspomnieć o filmie „Świadek” (ros. *Свидетель*) Dawida Daduszanwili, w którym przedstawiono postać belgijskiego skrzypka D. Koena, który zastał rozpoczęcie wojny w Ukrainie i ma na celu ‘przedstawienie prawdy’ o Buczy. Ta ‘prawda’ to przekonanie Rosjan, że morderstwa mieszkańców Buczy, Mariupola, Krematorska to dzieło samych Ukraińców.

‘Z-kultura’ to nawet spektakle, musicale, kreskówki, muzyka, gry komputerowe, budynki teatrów z symbolami ‘Z’. Jednym z przykładów spektakli jest „Śmierci nie ma” (ros. *Смерти нет*), przeznaczony dla dzieci, w którym ‘specjalna operacja’ to przedłużenie tzw. Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, a to co się teraz dzieje, to niekończąca się walka z nazizmem w różnych jego wcieleniach. Kolejny spektakl to „Niewysłane listy” (ros. *Неотправленные письма*) Wiaczesława Manuczarowa, gdzie listonosze czytają listy Rosjan z frontu (*Рассадник пропаганды...*).

W popularnej grze „Minecraft” rosyjscy gracze odtworzyli bitwę o Soledar w Ukrainie, który zdobyły wojska rosyjskie i zapis gry opublikowano w sieci społecznościowej „VKontakte”. Na kanale rosyjskiej wersji gry „World of Tanks” z okazji 78. rocznicy pokonania Niemiec faszystowskich pokazano paradę czołgów Związku Radzieckiego w Moskwie w 1945 roku. Gry te i fora dyskusyjne jak „Discord” i „Steam” stały się platformami dla propagandy rosyjskiej (*Россия пропагандирует...*).

6. Zastępowanie słów

6.1. Słowa, których nie wolno używać i te, które są dopuszczalne w przestrzeni publicznej

W oficjalnym dyskursie politycznym zamiast ‘война’ (pol. *wojna*, ukr. *війна*) należy używać określenia ‘специальная военная операция’ (СВО) (pol. *specjalna operacja wojskowa*, ukr. *спеціальна військова операція*), zamiast ‘взрыв’ (pol. *wybuch*, ukr. *вибух*) – ‘хлопок’ (pol. *trzask, kłaśnięcie*, jeśli akcent pada na drugie ‘o’ lub *bawelna* (ukr. *бавовна*), jeśli akcent pada na pierwsze ‘o’), ‘громкий звук’ (pol. *głośny dźwięk*), nie wolno używać ‘украинская армия’ (pol. *armia ukraińska*, ukr. *українська армія*), a mówić ‘националисты’ (pol. *nacjonaliści*, ukr. *націоналісти*). To nie tylko słowa, ale wielka odpowiedzialność karna za niewłaściwe ich stosowanie – jeden z deputowanych samorządu rosyjskiego Aliksiej Gorinow otrzymał za nazwanie wojny wojną, a nie specjalną operacją, wyrok 7 lat kolonii karnej, a w tym samym czasie za szczególnie okrutne morderstwo obywatel Rosji otrzymał 8 lat kolonii. Również sami ludzie bojąc się używać zakazanych słów obchodzą je opisowo, np. wojnę określają jako ‘всемирные известные события’ (pol. *znane wszystkim wydarzenia*, ukr. *всім відомі події*) albo ‘то, что случилось’ (pol. *to, co się stało*, ukr. *те, що трапилось*) (Медведев).

W związku wyrazowym ‘специальная операция’ (pol. *operacja specjalna*) kluczowym słowem jest ‘специальная’ (pol. *specjalna*, ukr. *спеціальна*), które oznacza, że tę operację wymyśliły i przeprowadzają ‘specjalnie wyuczeni ludzie’, kierujący się ‘specjalną wiedzą’ w interesie kraju. Prostych ludzi to nie dotyczy. Z czasem Putin i jego otoczenie zaczęli używać słowa ‘война’ (pol. *wojna*), ale nie dotyczy ona Ukrainy – tam dalej jest ‘operacja specjalna’. Wojna to konflikt Rosji z ‘коллективным Западом’ (pol. *kolektywnym Zachodem*, ukr. *колективним Заходом*) – NATO i w zasadzie wszystkimi.

Kolejne określenie to ‘полномасштабное вторжение’ (pol. *inwazja na wielką skalę*, ukr. *повномасштабне вторгнення*), ale jego kontynuacja – ‘России в Украину’ (pol. *Rosji na Ukrainę*, ukr. *Росії до України*) została opuszczona. Tego sformułowania używają ci Rosjanie, którzy uważają wojnę za niesprawiedliwą i agresywną. Bywa tak,

że w rozmowie pada zwrot ‘до войны’ (pol. *przed wojną*, ukr. *до війни*), natychmiast poprawiają się na ‘до масштабного вторжения’ (pol. *przed inwazją na wielką skalę*, ukr. *до масштабного вторгнення*), albo ‘до большой войны’ (pol. *przed wielką wojną*, ukr. *до великої війни*), ‘до 24 февраля’ (pol. *przed 24 lutego*, ukr. *до 24 лютого*). A. Amzin uważa, że stosowanie zwrotu ‘specjalna operacja’ to przykład rosyjskiej oficjalnej nowomowy (ros. *новояз*), a ‘ingerencja na pełną skalę’ to przykład języka opozycyjnego – ‘опомову’ (ros. *опмояз*).

Zajęte przez Rosję tereny w języku ‘prowojennym’ nazywane są jako ‘новые территории’ (pol. *nowe terytoria*, ukr. *нові території*) lub ‘новые регионы’ (pol. *nowe regiony*, ukr. *нові регіони*), a w języku ‘antywojennym’ – ‘(временно) оккупированные’ (pol. *(tymczasowo) okupowane*, ukr. *(тимчасово) окуповані*) lub ‘аннексированные территории’ (pol. *zaaneksowane terytoria*, ukr. *анексовані території*). Dotyczy to obwodów donieckiego, ługańskiego, zaporoskiego i chersońskiego. Obwód doniecki i ługański zostały oficjalnie nazwane przez Moskwę Doniecką i Ługańską Republiką Ludową.

6.2. Nowe znaczenia słów

- ‘święta wojna’ (ros. *священная война*, ukr. *священна війна*) – to określenie na wojnę Rosji z Ukrainą, które pojawia się wypowiedziach rosyjskich propagandystów i duchownych prawosławnych, m.in. Światowy Rosyjski Sobór Ludowy – organizacja społeczna pod egidą Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej i przewodnictwem patriarchy Moskwy i Całej Rusi Cyryla nazwał inwazję na Ukrainę tym terminem. Cyryl I stwierdził, że Rosja prowadzi ‘świętą wojnę’, Zachód popadł w satanizm, a „rosyjskiego nacjonalizmu w przyrodzie nie ma, każdy to wie” (Сотников, 2024). W oficjalnych dokumentach Soboru napisano, że „Z duchowo-moralnego punktu widzenia «specjalna operacja wojskowa» jest «świętą wojną», w której Rosja i jej naród bronią duchowej jedności terenów Świętej Rusi” (Гурин, 2024), a Ukraina jest częścią ‘ruskiego miru’, państwowość ukraińską należy raz na zawsze zniszczyć: po zakończeniu wojny „całe terytorium obecnej Ukrainy powinno wejść w sferę wpływów Rosji, a możliwość istnienia na tym terytorium reżimu politycznego, wrogiego wobec Rosji i jej narodu powinna być całkowicie wyeliminowana” (Ibidem).



Fotografia 28. ‘Święta wojna’ (napis w j. ukr.: „Przecież nam obiecano raj. Rosyjscy żołnierze – idźcie na ch*j”).

Źródło: <https://realist.online/news/osnovano-na-realnykh-sobytyyakh-podborka-memov-pro-voynu-putina-i-eho-orkov> (dostęp: 16.06.2024).

- **‘importozamieszczenie’** (ros. *импортозамещение*, ukr. *імпортозаміщення*), – czyli ‘substytucja importu’ to proces zamiany zachodnich produktów i marek, które zniknęły z Rosji po wprowadzeniu zachodnich sankcji. I tak np. McDonald’s zamienił się w sieć ‘Wkusno’ i ‘Toczka’ (pol. ‘Smacznie’ i ‘Kropka’), a Coca-Cola – w ‘Komi-Kolę’.



Fotografia 29. Substytucja importu (napis: „Mr Putin: «Z Mister Putin jest weselej, porządek na świecie 2 razy szybciej»”).

Źródło: <https://demotivatorium.ru/demotivators/d/116873/> (dostęp: 09.06.2024).



Fotografia 30. ‘Komi-Cola’.

Źródło: <https://sevastopol.su/news/rossiyan-reshili-napoit-russkoy-koloy-s-likami-svyatyh> (dostęp: 09.06.2024).

7. Ironiczne określenia na zasadzie porównania

- **‘bawelna’** (ros. *хлопок*, ukr. *бавовна*) – to ironiczne określenie na eksplozję spowodowaną przez ukraińskie wojsko lub dywersantów na terenach okupowanych i w Rosji. Słowo to oznacza albo roślinę, albo ‘mały wybuch’. Nawet w Rosji nie wolno używać słowa ‘взрыв’, a zastępować je należy właśnie słowem ‘хлопок’.



Fotografia 31. Porównanie bawełny do wybuchu.

Źródło: <https://news.obozrevatel.com/society/pochemu-vzryivy-v-rossii-i-na-okkupirovannyih-territoriyah-nazyivayut-hlopok-obyasnenie-i-yarkie-memyi.htm> (dostęp: 09.06.2024).

- **‘bojowe gęsi’** (ros. *боевые гуси*, ukr. *бойові гуси*) – to w rosyjskiej propagandzie i oficjalnej ideologii przykłady rzekomego zastosowania broni biologicznej wyprodukowanej w biolaboratoriach USA na terenie Ukrainy i wykorzystywanej przeciwko rosyjskiej armii. Ukraińcy wykorzystują motyw „bojowych” zwierząt, do wyśmiewania Rosjan. Szef Rosyjskiej Agencji Kosmicznej „Roskosmos”, Dmitrij Rogozin, stwierdził, że Ukraina dzięki pomocy USA i sojuszników z Zachodu posiada „broń etniczną”, stworzoną w tajemnych laboratoriach w celu „wywierania wpływu na ludność rosyjską, ograniczenie zdolności reprodukcyjnej narodu, wpływu na system immunologiczny, wywołując alergie, osłabienie odporności i umieranie bez wojny” (Шевчук, 2022). Ta ‘broń’ trafia do Rosji za pomocą latających gęsi – gęsi są tresowane, aby rzuciły się na kury, potem zaraza rozprzestrzenia się przez jaja na ludzi, którzy je zjadają. W rosyjskich mediach rozpowszechniono też film, na którym widać, jak nad rosyjską kolumną czołgów przelatuje stado gęsi i czołgi zostają zniszczone. Oczywiście, to był zbieg okoliczności, ponieważ w tym samym czasie miał miejsce ostrzał rosyjskich wojsk ze strony wojsk ukraińskich. Ale w mediach był to dowód, że gęsi ukraińskie są ‘bojowe’ (Закревская, 2022). Wykorzystała to mieszkanka Lwowa Antonina Pustowojt i zaczęła produkować zabawki w formie gęsi, które stały się popularne i podnoszą morale Ukraińców (Переселенка...). W 2023 roku rosyjskie Ministerstwo Przyrody przygotowało dokument o wystąpieniu Rosji z konwencji ramsarskiej (międzynarodowy układ dotyczący ochrony przyrody – GAZ), której jednym z celów jest ochrona populacji ptaków migrujących, gdyż ptaki te mogą przenosić na terytorium Rosji zarazę. Potwierdzają to również przedstawiciele Ministerstwa Obrony Narodowej i sam Putin (*Россия обвиняет Украину...*).



Fotografia 32. Gęsi bojowe.

Źródło: <https://realist.online/news/smekh-silnoe-oruzhie-podborka-novykh-ukrainskikh-memov> (dostęp: 01.07.2024).



Fotografia 33. Zabawka ‘gęś bojowa’ Ukrainy.

Źródło: <https://zn.ua/WORLD/pereselenka-iz-chernihova-shet-i-prodaet-ihrushechnykh-boevykh-husej.html> (dostęp: 01.07.2024).

- **‘bojowe komary’** (ros. *боевые комары*, ukr. *бойові комарі*) – to kolejny przykład tzw. broni biologicznej produkowanej przez USA na terenie Ukrainy. W 2023 roku Ministerstwo Obrony Rosji oskarżyło USA o zastosowanie przeciwko rosyjskim żołnierzom komarów, które są zarażone gorączką Nilu Zachodniego i malarią. Komary, wg MON, miały być przenoszone za pomocą dronów. Potwierdził to przedstawiciel Rosji przy ONZ Wasilij Niebienzja (*Россия обвиняет Украину...*).



Fotografia 34. ‘Bojowe komary Ukrainy’.

Źródło: <https://dron.media/soviet-fiedieratsii-rf-zaiavil-cto/> (dostęp: 01.07.2024).

8. Nowe normy językowe

8.1. Zmiana pisowni

Analizując ukraiński dyskurs medialny związany z językiem wojny zauważamy celowe dokonywanie zmian w pisowni nazw własnych. Zgodnie z zasadami ortografii wielką literą piszemy imiona, nazwiska, nazwy narodowości (antroponimy), nazwy krajów (toponimy). Zasady te dotyczą języka polskiego, rosyjskiego i ukraińskiego. Tymczasem, aby wyrazić negatywne emocje, zwłaszcza wobec Rosji spotykamy formy pisowni małą literą, a nawet Narodowa Komisja Ukrainy ds. Standardów Języka Państwowego zaleciła wręcz pisownię słów ‘росія (pol. *rosja*)’, ‘російська федерація’ (pol. *federacja rosyjska*), ‘москва’ (pol. *moskwa*), ‘московське царство’ (pol. *carstwo moskiewskie*), ‘російська імперія’ (pol. *imperium rosyjskie*), ‘російська державна дума’ (pol. *rosyjska дума państwowa*) (*На Україні слова...*).

Po 2022 roku zauważamy również pisownię małą literą imienia i nazwiska prezydenta Rosji – ‘володимир путін’ (pol. *władimir putin*). Nawet na oficjalnej stronie ukraińskiego ministerstwa kultury poinformowało, że odtąd słowa ‘путін’ i ‘кремль’ (pol. *kreml*) można pisać małą literą (Moh, 2022).

8.2. Zmiana przyimków

W języku wojny nawet przyimki mają znaczenie. Przykładem jest zwrot ‘на Україні’ (ros. *на Украине*, pol. *na Ukrainie*) i ‘в Україні’ (ros. *в Украине*, pol. *w Ukrainie*). Forma ‘na Ukrainie’ to pozostałość starej językowej tradycji i przyzwyczajenia ludzi. W XIX wieku formy ‘na Ukrainie’ i ‘w Ukrainie’ były używane zamiennie. W 1930 roku Iwan Ogijenko, minister oświaty Ukraińskiej Republiki Ludowej (1917-1920) pisał, że forma ‘na Ukrainie’ świadczy o ‘gramatycznej cesze niewoli’. Słowniki z czasów radzieckich, rosyjskie i ukraińskie, traktowały formę ‘na Ukrainie’ jako jedyną poprawną. Obecnie stosowana forma ‘w Ukrainie’ podkreśla suwerenność kraju ze szczególną

kulturą i historią. W słownikach ukraińskich od lat 90. forma ‘w’ jest jedyną poprawną formą. Lingwiści rosyjscy uznają oba warianty przypominając, że sam Putin w latach 2000. używał albo ‘w’, albo ‘na’, w zależności jak przebiegały negocjacje dotyczące dostaw gazu, a od 2014 roku on sam i jego propagandziści stosują wyłącznie formę ‘na’. Kазus gramatyczny stał się markerem ideologicznym. Ukraińscy blogerzy w ramach zemsty używają formy ‘*на році*’ (ros. *на России*, pol. *na Rosji*), nawet pisząc z małej litery ‘*на році*’ (ros. *на россия*, pol. *na rosji*) (*Полномасштабное...*).

8.3. Zmiana nazw toponimicznych

W 2022 roku, po interwencji Rosji, w Ukrainie pojawiła się petycja, którą podpisało 25 tys. osób, aby słowo ‘Росія’ (pol. *Rosja*) zmienić na ‘Московія’ (pol. *Moskowiec*). Prezydent Ukrainy polecił premierowi zajęcie się tą kwestią i naukowe uzasadnienie zmiany nazwy kraju. Autorzy petycji zwrócili się również z prośbą o zmianę nazwy ‘Rosyjska Federacja’ (ukr. *Російська Федерація*) na ‘Moskiewska Federacja’ (ukr. *Московська Федерація*) (*Зеленский отреагировал...*). Nazwa ‘Moskowiec’ (ukr. *Московія*) jest nazwą historyczną i była używana na mapach europejskich od XVI do XIX wieku, a nazwa ‘Rosja’ istnieje od 1721 roku, kiedy to Piotr I ogłosił powstanie Imperium Rosyjskiego i mianował się cesarzem (imperatorem), co było próbą przyswojenia sobie dziedzictwa Rusi Kijowskiej. Propagandzistka Kremla Margarita Simonjan zareagowała: „Ok, niech będzie Moskowiec. A była Ukraina będzie w takim razie Podmoskowiec”, a Dmitrij Miedwiediew, znany ze swych wulgarnych wypowiedzi, napisał: „Naczelnik kijowski nazista zlecił opracowanie kwestii przemianowania Rosji na Moskowiec. Co tu powiedzieć... Nasza odpowiedź? Nie, oczywiście, nie Hochlandia. I tym bardziej nie Małorosja. Tylko Schweinisch Bandera-Reich. Ехакт!” (Рудина, 2023).

Również polska Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej działająca przy Głównym Geodecie Kraju w 2023 roku zmieniła nazwę Kaliningrad i obwód kaliningradzki na Królewiec i obwód królewiecki, gdyż jak stwierdził minister W. Buda: „fakt nazywania dużego miasta położonego blisko naszej granicy imieniem M.I. Kalinina, czyli zbrodniarza współodpowiedzialnego m.in. za wydanie decyzji o masowym wymordowaniu polskich oficerów w Katyniu w 1940 roku, budzi w Polakach negatywne emocje” (*Zmiana nazwy...*). Oczywiście, musiało to wywołać skrajnie negatywne komentarze Kremla. Jego rzecznik – Dmitrij Pieskow – stwierdził, że to już nie rusofobia, to proces graniczący z szaleństwem (*Pieskow o tym, że...*). Również posłowie litewskiego sejmiku zwrócili się do Państwowej Komisji Języka Litewskiego o zastąpienie Kaliningradu Królewcem w języku litewskim („*Królewiec zamiast Kaliningradu*”...).

8.4. Wymowa jako źródło wykrywania wrogów

‘Palanica’/‘palanica’/‘palenica’ (ukr. *паланіця*, ros. *паланица*) – to tradycyjny ukraiński chleb pszenny. Jego nazwa stała się jednym z szyboletów, słów-kluczy, czyli słów, które pozwalają odróżnić swojego od wroga, czyli Ukraińca od Rosjanina albo szpiega. Po ukraińsku wymawia się je miękko, po rosyjsku twardo.

Podobną funkcję w Polsce pełniły słowa ‘soczewica’, ‘koło’, ‘miele’, ‘młyn’, których używano do wyszukiwania wśród mieszczan osób pochodzenia niemieckiego po stłumieniu buntu w Krakowie w 1312 roku¹⁵ (Świerczyńska).

9. Ironiczne określenia

- **‘druga armia świata’** (ukr. *д друга армія світу*, ros. *вторая армия мира*) – to ironiczne określenie stosowane w ukraińskim dyskursie medialnym. Zwrot został użyty z okazji pierwszej rocznicy inwazji Rosji na Ukrainę przez prezydenta Zelenskiego: „Ukraina nie padła w ciągu trzech dni. Ona zatrzymała drugą armię świata” (*Вторая армия...*). Nazwa pojawiła się w innym znaczeniu w 2011 roku, gdy Global Firepower ocenił potencjał wojskowy Rosji jako drugi na świecie. Dziś to tylko ironiczne określenie.



Fotografia 35. Druga armia świata.

Źródło: <https://offnews.bg/offtopic/snimka-ili-vitc-na-denia-vtoraia-armia-mira-786172.html> (dostęp: 09.06.2024).

¹⁵ W 1304 roku książę Władysław Łokietek wrócił z wygnania i zaczął umacniać swoje rządy w Małopolsce. Choć cieszył się poparciem możnowładztwa i rycerstwa, to jego pozycję osłabiał konflikt z biskupem krakowskim Janem Muskata. Muskata, zniemczony Ślązak, swoją pozycję polityczną osiągnął w okresie panowania w Krakowie królów czeskich. Z ich nadania był nawet starostą w Małopolsce. Wciąż realizował własne plany polityczne, dążył do niezależnej władzy, szukał sojuszników na Śląsku i w Czechach. Od 1307 roku był w jawnym sporze z Władysławem Łokietkiem. Książę przez pewien czas więził biskupa, a następnie zmusił go do opuszczenia Krakowa. Mimo tego, Jan Muskata dalej prowadził wrogą działalność wobec Łokietka. Nieprzejednana postawa biskupa krakowskiego zachęciła mieszczan krakowskich do wypowiedzenia w 1311 roku posłuszeństwa księciu Władysławowi Łokietkowi. Do buntu przyłączyły się jesienią 1311 roku Sandomierz, Wieliczka i klasztor w Miechowie. W roku 1312 mieszczanie krakowscy pod wodzą wójta Alberta zamknęli bramy miasta i przejęli nad nim pełną kontrolę. Na tron zaprosili księcia opolskiego Bolka I, który był lennikiem króla czeskiego. Nie zdobyli jednak Wawelu – jego załoga pozostała wierna Władysławowi Łokietkowi. Książę opolski po paru miesiącach opuścił Kraków, zabierając ze sobą wójta Alberta. Wkrótce po tym, jeszcze w 1312 roku, Łokietek zajął Kraków. Przeprowadził brutalną pacyfikację i władze miasta obsadził swoimi zwolennikami. W roczniku kapituły krakowskiej czytamy, że książę „niektórych mieszczan schwytał i zamknął pod więzienną strażą. Tychże uwięzionych w sposób okrutny po całym mieście końmi włóczył i włóczonych za miastem na szubienicy w sposób budzący litość powiesił i nakazał, aby ciała wisiały tam tak długo, dopóki zgnieł ścięgnię nie puszcza więzów kości. Jedno niepe wne źródło rocznikarskie (redagowane dopiero w XVI wieku) wspomina o tym, że zbiorowe represje wobec krakowskich mieszczan miały wydzwięk narodowy. Zwolennicy księcia Władysława Łokietka mieli winę przypisać wszystkim mieszczanom niemieckiego pochodzenia: „ci, którzy nie umieli wymówić »soczewica, koło, miele, młyn«, dali gardło”. Relacja ta wydaje się przesadzona, zważywszy, że nawet rodzina wójta Alberta mogła po buncie zostać w Krakowie. Źródło: https://historiaposzukaj.pl/wiedza,wydarzenia,260,bunt_wojta_alberta.html (dostęp: 12.08.2024).

- **‘diedy wojewali’** (ukr. *дідви воювали*, ros. *деды воевали*, pol. *dziadowie walczyli*) – odniesienie do bojowych tradycji Rosji i przypomnienie, że dzisiejsza wojna z Ukrainą to kontynuacja Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, w której walczyli ‘nasi’ dziadowie, co w przestrzeni medialnej ukraińskiej oznacza – nazistowscy.



Fotografia 36. „Dziadowie walczyli”.

Źródło: <https://massandrian.livejournal.com/131387.html> (dostęp: 09.06.2024).

- **‘Don-Don’** (ros. i ukr. *Дон-Дон*) – to określenie na Ramzana Kadyrowa, przywódcy Czeczenii. Pochodzi od czeczeńskiego przerywnika ‘don’, który Kadyrow wtrąca do każdej swojej wypowiedzi. Występuje też w formie ‘Don-Digi-Don’.



Fotografia 37. Kadyrow – Don-don.

Źródło: <https://www.meme-arsenal.com/create/meme/6658600> (dostęp: 09.06.2024).

- **‘faniernyj marszał’** (ukr. *фанерний маршал*, ros. *фанерный маршал*, pol. *marszałek z dykty*) – używane przez Igora Strielkowa (Girkina), rosyjskiego nacjonalistę do krytykowania sposobu prowadzenia wojny przez szefa MON Siergieja Szojgu, który przed objęciem stanowiska nie był nigdy wojskowym, a funkcjonariuszem Ministerstwa Sytuacji Nadzwyczajnych i szczególnie wyróżnił się w „wojnie czeczeńskiej” (*Фанерный маршал*, http). Nazwa wzięła się od inscenizacji zdobycia Reichstagu przez Junarmię Putina w parku „Patriota” na której był obecny Szojgu, który w Dumie mówił o potrzebie zbudowania Reichstagu i szturmu przez Junarię. Na rekonstrukcji walk była atrapa Reichstagu z dykty, kaskaderzy, piechota, dymy, wybuchy,

a nawet Hitler i wywieszenie flagi na szczycie budynku pod okrzyki ‘huraaaaa’, zbudowano kuchnię, łaźnię i ziemiankę partyzantów, okopy. W sieciach społecznościowych pojawiły się od razu komentarze: „za zdobycie makiety Reichstagu dzielny żołnierz Szojgu powinien dostać makietę orderu”, „Jak tam Szojgu? Reichstag pod Moskwą zdobył? Wielkie straty w sile żywej i sprzęcie? Czy tylko w mózgach?”, „fejkowy generał z fejkowymi nagrodami urządza fejkowy szturm fejkowego Reichstagu i przyjmuje fejkową kapitulację. Oto istota Rosji” (Беляев, 2017a), „Olimpiadę przeprowadziliśmy, Krym okupowaliśmy, führera mamy, Reichstag budujemy. Do pełnego szczęścia brakuje tylko obozów koncentracyjnych i powszechnej mobilizacji” (Беляев, 2017b).

- **‘mangał’** (ukr. i ros. *мангал*, pol. *grill*, *ruszt*) – to krata, którą do wieży czołgów przytwierdzają rosyjscy żołnierze w nadziei, że ochroni ich przed nowoczesną zachodnią bronią. Najczęściej nieskutecznie.



Fotografia 38. Mangał (ruszt) na rosyjskim czołgu.

Źródło: <https://dzen.ru/a/Zcoc5SfcYBZneGXo> (dostęp: 09.06.2024).

- **‘Łada biała’, ‘łada granta’** (ros. *белая лада*, *лада гранта*, ukr. *біла лада*, *лада гранта*) – nazwa własna marki samochodu, który kupili sobie rodzice jednego z zabitych rosyjskich żołnierzy za odszkodowanie, jakie otrzymali po jego śmierci. To ironiczne określenie wartości, jakie dla państwa i jego rodziny ma rosyjski żołnierz, gdyż samochód ten jest jednym z najtańszych modeli na rynku. Nazwa pojawiła się w 2022 roku i od razu spotkała się z komentarzami w sieci społecznościowej: „Popyt na samochody Łada spadał rok za rokiem. Putin rozwiązał problem po swojemu”, „Dziwne, w telewizji pokazują antywojenną propagandę. «Pieniądze za zmarłych żołnierzy nazywają *grobowymi* [czyli *trumiennymi*, od ros. *гроб* – ‘trumna’ – GAZ]. Swój samochodem, kupionym za te pieniądze, ojciec zabitego wyjeżdża po raz pierwszy. Na cmentarz». Koniec cytatu. Dla nikogo przecież nowy samochód nie stanie się motywem do wysyłania syna na wojnę, prawda? Prawda?”, „Trumna na kółkach za trumienne pieniądze – bardzo symboliczne”; „Dzięki synu za samochód”; „Naturalna wymiana w Rosji [pisownia małą literą w oryginale – GAZ] to nie tylko jajka za kalosze, to zabity syn za Ładę. Biznes kwitnie, można powiedzieć” (Зарипов, 2022).



Fotografia 39. Reportaż o białej Ładzie za zabitego syna w telewizji „Rossija-1”.

Źródło: <https://sevastopol.su/news/lada-vzamen-syna-syuzhet-pro-avto-na-grobovye-dengi-vzorval-set> (dostęp: 23.06.2024).

- **‘mobik’** (ros. мобик, ukr. мобік) lub **‘czmobik’** (ros. чмобик, ukr. чмобік) – to zmobilizowany (ros. мобилизованный) żołnierz, a w przypadku tzw. mobilizacji częściowej utworzono nazwę ‘czmobik’ od ‘частично мобилизованный’). Słowo to oznacza marnego, niedoświadczonego wojaka. Jak podają media, „w ciągu roku od momentu ogłoszenie «częściowej» mobilizacji w Rosji, na froncie, według statystyk, co piąty Rosjanin nie przeżył 2 miesięcy do momentu otrzymania powołania do armii (...), a ponad połowa zmobilizowanych zginęła w ciągu pierwszych pięciu miesięcy na froncie” (Будрин, 2023).
- **‘mogilizacja’** (ros. могилизация, ukr. могилизація) – pojęcie utworzone na zasadzie gry słów od ‘могила’ (‘mogiła’ czyli ‘grób’ po polsku) i ‘mobilizacja’ (ros. мобилизация, ukr. мобілізація) w celu wyśmiewania tzw. częściowej mobilizacji Rosjan, a jednocześnie losu, jaki spotyka dużą część poborowych na froncie. Częściowa mobilizacja została ogłoszona przez Putina 21 września 2022 roku. Planowano zmobilizować 300 tys. osób, a Rosjanie masowo zaczęli uciekać za granicę (Ibidem).



Fotografia 40. Mogilizacja (napis: „Wezwanie do armii. Powiadomienie o śmierci. Wypełnić w razie potrzeby”).

Źródło: <https://ctrcenter.org/ru/activities/krcz-nachinaet-informacionnuyu-kampaniyu-mogilizacziya> (dostęp: 23.06.2024).



Fotografia 41. Powszechna mogilizacja (napis: „Matka-ojczyzna wzywa¹⁶. Wszyscy na ubój!”).
Źródło: https://artchive.ru/artists/97841~Semen_Skrepetskiy/works/668389~Vseobschaja_mogilizatsija (dostęp: 23.06.2024).

- **‘pralka’** (ros. *стиральная машина*, ukr. *пральна машина*) – symbol grabieżczych zapędów rosyjskiej armii. Po napaści na Ukrainę zaczęło pojawiać się coraz więcej doniesień, że Rosjanie rabują opuszczone domy, wywożąc stamtąd np. urządzenia AGD. Obrazek rosyjskiego żołnierza wynoszącego pralkę zagościł na stałe w ukraińskich mediach i sieciach społecznościowych.



Fotografia 42. Okupanci ciężarówkami wywożą sprzęt z domów Ukraińców (napis: „silnik od łódki, lodówki i pralki... styl rosyjskich żołnierzy”).
Źródło: <https://war.segodnya.ua/war/vtorzhenie/shou-maroderov-okkupanty-gruzovikami-vyvozyat-tehniku-ukraincev-iz-hersona-foto-1629082.html> (dostęp: 09.06.2024).

¹⁶ „Matka ojczyzna wzywa” (ros. *Мать Родина зовёт*) – to słynne hasło z kultowego plakatu Iraklija Toidze z 1941 roku, stworzonego z okazji ogłoszenia wojny z Niemcami 22.06.1941 roku.

- **‘Spermousow’** (ros. *Спермоусов*, ukr. *Спермоусів*) – to przezwisko Kyryła Stremousowa (ros. *Кирилл Стремоусов*, ukr. *Кирило Стремоусов*), wiceszefa okupacyjnej (rosyjskiej) administracji obwodu chersońskiego – według Ukraińców kolaboranta. Nazwę wymyślił w 2022 roku, przejeżdżając się, doradca Biura Prezydenta Ukrainy Aleksiej Arestowicz podczas wywiadu dla rosyjskiego obrońcy praw i blogera Makra Fejgina (Бережанский, 2022). Przez Ukraińców określany ‘zdrajcą’, przez Rosjan – ‘bohaterem’, który został pośmiertnie nagrodzony ‘Orderem za męstwo’ przez Putina i wystawiono mu pomnik w Chersoniu. Według oficjalnej wersji zginął w wypadku samochodowym, do zamachu przyznał się jednak ukraiński ruch partyzancki Ateś, czyli ‘ogień’ (*Стремоусов...*).
- **‘Penis Duszylin’** (ros. *Пенис Душинин*, ukr. *Пеніс Душинін*) – to przezwisko Denisa Puszylina (ros. *Денис Пушилин*, ukr. *Денис Пушилін*), ‘głowy państwa’ samozwańczej Donieckiej Republiki Ludowej, które powstało na zasadzie przedstawienia pierwszych liter imienia (‘d’ na ‘p’) i nazwiska (‘p’ na ‘d’).
- **‘trzy dni’** (ros. *три дня*, ukr. *три дні*) – to okres, w którym według propagandy rosyjska armia miała zająć Kijów. Na szczęście nie udało się tego Rosjanom zrealizować. Obecnie to określenie nieudolnej armii rosyjskiej i obiekt drwin Ukraińców.

РУССКИЕ ВОЕННЫЕ В ЛЕСУ ПОД ЧЕРНОБЫЛЕМ



УЖЕ МЕСЯЦ ЖДУТ, ЧТОБ ВЗЯТЬ КИЕВ ЗА ТРИ ДНЯ

Fotografia 43. Trzy dni (napis: „rosyjscy żołnierze w lesie pod Czarnobylem – już miesiąc czekają, żeby zdobyć Kijów w ciągu trzech dni”).

Źródło: <https://realist.online/news/smekh-silnoe-oruzhie-podborka-novykh-ukrainskikh-memov>

- **‘Tik-tok armia’** (ros. *Тик-ток армия*; *Тик-ток войска*; *Армия Тик ток*, ukr. *Тік-ток армія*, *Тік-ток війська*, *Армія Тік-ток*) – nazwa czeczeńskich oddziałów Ramzana Kadyrowa, tzw. kadyrowców i pochodzi od praktyki umieszczania na Tik-Toku, a także innych sieciach społecznościowych zainscenizowanych filmików, na których kadyrowcy ostrzeliwują i szturmują puste budynki, krzaki i puste pola, nagrywają ‘ratowanie’ cywilów z piwnic, do których wcześniej sami ich zagonili (*Тик-ток войска...*).



Fotografia 44. Tik-Tok armia Kadyrowa (napis: „Najlepsza armia Tok-Toka”).

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=iZj2aXezBUo> (dostęp: 26.06.2024).

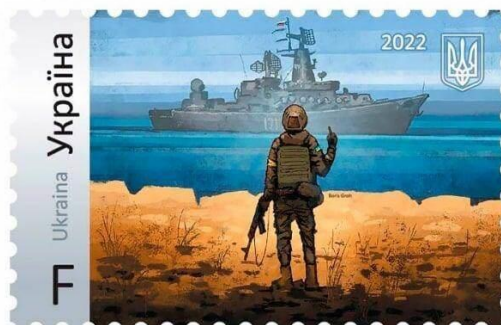
- **‘Tuwiński hodowca reniferów’** (ros. *тувинский оленевод*, ukr. *тувінський оленярів*) – to przezwisko Siergieja Szojgu, byłego ministra obrony Rosji, będące aluzją do jego pochodzenia, gdyż urodził się w Tuwie – republice na południu syberyjskiej części Federacji Rosyjskiej, którą zamieszkują rdzenni mieszkańcy Syberii – Tuwińcy – zajmujący się hodowlą reniferów.



Fotografia 45. ‘Tuwiński hodowca reniferów’.

Źródło: <https://tverezo.info/post/174027> (dostęp: 29.06.2024).

- **‘Rosyjski okręt wojenny’** (ros. *русский военный корабль*, ukr. *російський військовий корабель*) – to nawiązanie do odpowiedzi ukraińskiego pogranicznika z Wyspy Węży, który na wezwania z krążownika Moskwa do kapitulacji powiedział ‘russkij wojennyj korabl idi na ch*j’ (ros. *русский военный корабль, иди на х*й*) [pojawiają się dwa warianty pisowni – rozłączna lub łączna w wyrazach ‘на х*й’ – GAZ]. Używany teraz w wyrażeniu ‘posłać śladem rosyjskiego statku wojennego w odniesieniu do Rosjan. Zdanie to często pojawia się w formie plakatów, bilbordów na ulicach ukraińskich miast, a nawet na znaczku pocztowym:



Fotografia 46. Znaczek ukraiński z rosyjskim krążownikiem.

Źródło: https://pikabu.ru/story/segodnya_mem_russkiy_korabl_idi_na_zaignal_novyimi_kraskami_9022168.



Fotografia 47. Bilbord ze słynnym hasłem.

Źródło: <https://izvestia.kiev.ua/item/show/143746> (dostęp: 29.06.2024).

- **‘szapkozakidatelstwo’** (ros. шапкозакидательство, ukr. шапкозакидництво) – nazwa pochodzi od wyrażenia ‘zakidat’ szapkami’ (ros. закидать шапками) – ‘zasypać czapkami’ – co oznacza lekceważące traktowanie przeciwnika, ale i lekkomyślną wiarę w możliwość łatwego zwycięstwa. Po porażkach na ukraińskim froncie rosyjska propaganda zaczęła ostrzegać przed takim podejściem. Określenie pochodzi z okresów rosyjskiej Smuty, gdy ufni w swoje siły Moskowici twierdzili, że atakujących Polaków zasypią czapkami. Do rosyjskiego języka weszło po przegranej przez Rosjan bitwie nad Almą w czasie wojny krymskiej – gdy dowodzący 17. dywizją piechoty generał Wasilij Kirjakow obiecał głównodowodzącemu armią rosyjską generałowi księciu Aleksandrowi Mienszykowowi zarzucić atakujących czapkami podczas ataku frontalnego (Сидорчик, 2019).



Fotografia 48. „Zasypywanie czapkami”.

Źródło: <https://k-markarian.livejournal.com/600640.html> (dostęp: 09.06.2024).

10. Eufemizmy

10.1. Eufemistyczne określenia zabitych żołnierzy rosyjskich

- **‘dwusetny’** (ros. двухсотый, ukr. двохсотий) – określenie nawiązujące do wagi trumny wraz z ciałem. „Ładunek 200” (ros. груз 200, ukr. вантаж 200) to umowna nazwa w transporcie lotniczym przewozu na miejsce pochówku ciała zmarłego żołnierza. Termin pojawił się w czasie wojny w Afganistanie w latach 1979-1989. Obecnie tym terminem określa się dowolny przewóz ciała zmarłego w trumnie cynkowej (Груз 200).



Fotografia 49. ‘Ładunek 200’.

Źródło: <https://memorial.mosreg.ru/sobytiya/novosti-ministerstva/04-08-2020-09-54-42-gruz> (dostęp: 09.06.2024).

10.2. Eufemistyczne określenie na zabijanie Rosjan

- **‘koncert Kobzona’** (ros. *концерт Кобзона*, ukr. *концерт Кобзона*) – to określenie na śmierć rosyjskich żołnierzy. Zmarły w 2018 roku sowiecki i rosyjski estradowy piosenkarz Josif Kobzon był znany ze wsparcia udzielanego ‘Donieckiej i Ługańskiej Republikom Ludowym’. Rosyjscy żołnierze po śmierci mają trafiać na ‘koncert Kobzona’. ‘Wysłać na koncert Kobzona’¹⁷ (ros. *отправить на концерт Кобзона*, ukr. *відправити на концерт Кобзона*), ‘otrzymać bilet na koncert Kobzona’ (ros. *получить билет на концерт Кобзона*, ukr. *отримати квиток на концерт Кобзона*) stało się eufemistycznym określeniem na wysłanie na śmierć, zabicie. W 2022 roku na okupowane tereny obwodu Donieckiego zrzucono za pomocą żółto-niebieskich balonów bilety na koncert Kobzona, który zmarł w 2018 roku. Na biletach były nazwiska i zdjęcia rosyjskich dowódców, którzy zostali zlikwidowani (*Позиции оккупантов...*).



Fotografia 50. Zaproszenie na ‘koncert Kobzona’ (napis: „Nie chcesz na koncert Kobzona? Będziemy razem w pierwszym rzędzie. Wracaj, czekają na Ciebie w domu!”).

Źródło: <https://dn.depo.ua/rus/dn/volonteri-pozhartovali-nad-boyovikami-zaprosili-na-kontsert-kobzon-a-202008191204238> (dostęp: 15.06.2024).

¹⁷ Josif Kobzon (1937-2018) – urodzony na Ukrainie piosenkarz, jeden z najsłynniejszych artystów ZSRR, przeciwnik Euromajdanu, zwolennik rosyjskiej aneksji Krymu, członek putinowskiej partii „Jedna Rosja”, przyjaciel Putina, aktywnie wspierał rosyjskich separatystów w Donieckiej Republice Ludowej pod rosyjskim protektorem, za co zakazano mu wjazdu do Ukrainy. Na rok przed śmiercią stwierdził: „Nigdy nie będziemy śpiewać hymnu ukraińskiego, dopóki żyją mieszkańcy Doniecka, dopóki ja żyję” (*Умер Иосиф Кобзон...*).

11. Wulgaryzmy

11.1. Określenia zwolenników Putina

- **‘Kremladź’** (ros. i ukr. *Кремлядь*) – to neologizm, słowo określające osoby, które ślepo popierają Kreml, czyli władzę rosyjską, politykę rządu. To również te warstwy społeczeństwa (politycy, działacze sztuki, urzędnicy), które uzyskują dochody za swoją działalność propagandową na rzecz Kremla (*Кремлядь...*). Słowo to zostało utworzone z połączenia dwóch słów: ‘Kreml’ (ros. *Кремль*) oraz ‘bladź’ (ros. *блядь*), czyli ‘ku*wa’ przez dziennikarza i publicystę Dymitra Olszańskiego (*кремлядь*, 2023), co można przetłumaczyć jako ‘kremlowskie ku*wy’. Kto do nich należy?:

to Pieskow [rzecznik prasowy Putina – GAZ] i jego rodzina, to propagandziści kremlowscy, którzy każdego dnia rozpalają nienawiść. To jedni z tych, którzy rozpętali wojnę w Ukrainie i kłamią, że w Ukrainie trwa wojna domowa. Są szczęśliwi, szczęśliwi są ich bliscy, dzieci, uśmiechają się, śmieją... A bliscy ukraińskich chłopców, ich matki, ojcowie, siostry, bracia, przyjaciele, nie widzą już sensu życia... Stracili najdroższych im ludzi... (*И кремляди...*).

- **‘Putinversteher’** (ros. *путинферустеер*, ukr. *путінферустеер*) – określenie składające się z nazwiska i słowa w języku niemieckim ‘Versteher’, czyli ‘rozumiejący’ (ros. *понимающий*, ukr. *розуміючий*). Początkowo ironiczne słowo powstało w Niemczech na określenie tych, co ‘rozumieją Putina’ i zostało podchwycone przez Rosjan i Ukraińców. Po aneksji Krymu przez Rosję stało się słowem o negatywnym zabarwieniu, a po wybuchu wojny – jest to słowo obelżywe (Хукал, 2022).

11.2. Określenia Putina

- **‘Putin – ch*jło’** (ukr. *путін хуйло*, ros. *путин хуйло*) – w przestrzeni publicznej, zwłaszcza ukraińskiej, często pojawia się określenie Putina jako ‘хуйло’ lub ‘поц’ (pol. *ch*j*). Słowa te wywodzą się od nazwy męskiego organu płciowego, przy czym to drugie pochodzi z języka jidysz (פֿוץ). Używane są one zarówno w bezpośrednim znaczeniu, jak i przenośnym (jako ‘dureń’). Jednak podczas tłumaczenia tych określeń pojawia się problem. Jak zauważa M. Prituła podczas tłumaczenia na język angielski należy używać wyrażenia slangowego ‘putzing’, co brzmi podobnie do nazwiska Putin (*Знатокі языков...*).



Fotografia 51. Naklejka na szybę z tekstem „Putin – ch*j”.

Źródło: <https://giftы.in.ua/ru/product/vinilova-naklejka-na-avto-putin-hujlo> (dostęp: 19.06.2024).



Fotografia 52. Kubek z tekstem „Putin – ch*j”.

Źródło: <https://summerdays.com.ua/ua/p1604818172-chashka-patrioticheskaya-kruzhka.html> (dostęp: 19.06.2024).

- **‘g*wnodowodzący’** (ros. *говнокомандующий*, ukr. *гівнокомандувач*) – słowo weszło do dyskursu wojennego od przejęzyczenia dokonanego przez Ramzana Kadyrowa, który zamiast słowa ‘główno-’ (ros. *главно-*, ukr. *голове*) użył słowa ‘g*wno’ (ros. *говно*, ukr. *гівне*).

Podsumowanie

Dyskurs wojny staje się coraz bardziej okrutny, jak i sama wojna, która trwa już 2 lata. Po obu stronach konfliktu pojawiają się emocjonalne, czasami wręcz wulgarne określenia na przeciwników. Dyskurs wojny w środkach masowego przekazu jest niezwykle bogaty. W danym rozdziale przedstawiono niektóre z jego elementów, jak dysfemizmy, eufemizmy, wulgaryzmy i przezwiska etnonimiczne. Dyskurs ten koncentruje się wokół wyśmiewania, wyszydzania narodów, krajów, przywódców, ale i wprowadza nowe pojęcia. W dyskursie rosyjskim związane jest to z propagandą prorządową, zakazem używania słowa ‘wojna’. W dyskursie ukraińskim zauważamy mnóstwo określeń na Rosjan, ich słabą armię, a znacząca część poświęcona jest przywódcy Rosji. Co ciekawe, wiele z tych pojęć z dyskursu wojny stało się memami internetowymi, a nawet weszło do biznesu, np. produkcja przedmiotów z obraźliwymi hasłami i wizerunkami, bilbordy, znaczki. Stało się to środkiem do podnoszenia ducha narodu, który został brutalnie napadnięty, który chce się wymazać z mapy świata i usunąć z historii.

Bibliografia

- „Królewiec zamiast Kaliningradu” – litewscy posłowie na wzór Polski chcą zmiany nazewnictwa. (2023). Pobrane z: <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/1987143/krolewiec-zamiast-kaliningradu-litewscy-poslowie-na-wzor-polski-chca-zmiany-nazewnictwa>.
- „Raszyzm”: ideologia czy obelga? (2023). Pobrane z: <https://belsat.eu/pl/news/15-03-2023-raszyzm-ideologia-czy-obelga>.
- «Полномасштабное вторжение» или «СВО». Как язык войны делит россиян на «своих» и «чужих». (2024). Pobrane z: <https://meduza.io/feature/2024/02/25/polnoma-shtabnoe-vtorzhenie-ili-svo-kak-yazyk-voyny-delit-rossiyan-na-svoih-i-chuzhih>.
- «Чистый сатанизм»: Симоньян отправила голодавшему Навальному в колонию мясо бобра. (2021). Pobrane z: <https://www.9tv.co.il/item/28060>.
- Aftański, Ł. (2022). *Język na wojnie. Jaką bronią są słowa?* Pobrane z: <https://tygodnik.interia.pl/news-jezyk-na-wojnie-jaka-bronia-sa-slowa,nId,5974524>.

- Bednarek, Z. (2015). *Język wojny na przestrzeni wieków*. Pobrane z: https://dspace.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/22654/15_155-166%20Bednarek.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Czym są buty walonki? (2022). Pobrane z: <https://www.escoli.pl/Czym-sa-but-y-walonki-blog-pol-1652552744.html>.
- Сычева, Е. (2011). Понятие дискурса масс-медия и методы его изучения. В: *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, Вып. 3, Москва.
- Dąbrowska, A. (1992). Eufemizmy mowy potocznej. W: J. Anusiewicz, F. Nieckuła (red.), *Język a Kultura* (t. 5 *Potoczność w języku i kulturze*). Wrocław: Wydawnictwo „Wiedza o Kulturze”.
- Dlaczego Ukraińcy nazywają rosyjskich żołnierzy „orkami”? Podwójne znaczenie. (2022). Pobrane z: <https://noizz.pl/spoleczenstwo/inwazja-rosji-na-ukraine-dlaczego-rosyjskich-zolnierzy-nazywa-sie-orkami/3wktell>.
- Dziewięć Pierścieni Putina. Tylko Łukaszenka przyjął dar „władcy Mordoru”. (2022). Pobrane z: <https://belsat.eu/pl/news/27-12-2022-dziewiec-pierscieni-putina-tylko-lukaszenka-przyjal-dar-wladcy-mordoru>.
- Grochowski, M. (2002). *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*. Warszawa: PWN.
- Herbata w Rosji. (2015). Pobrane z: <https://www.czajnikowy.com.pl/herbata-w-rosji/>.
- Jak manipuluje się językiem na temat uchodźców i wojny w Ukrainie. (2022). Pobrane z: https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/jak-manipuluje-sie-jezykiem-na-temat-uchodzcow-i-wojny-w-ukrainie/.
- Kokosznik (nakrycie głowy). (2023). Pobrane z: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Kokosznik_\(nakrycie_głowy\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Kokosznik_(nakrycie_głowy)).
- Lisowska-Magdziarz, M. (2006). *Analiza tekstów w dyskursie medialnym. Przewodnik dla studentów*. Kraków.
- Loewe, I. (2014). Dyskurs medialny – przegląd stanowisk badawczych. W: *Forum Lingwistyczne*, 1. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Malendowicz, P. (2020). Wulgaryzmy w komunikowaniu politycznym. *Świat Idei i Polityki*, 19. Pobrane z: https://www.ukw.edu.pl/download/58291/14_Paweł_Malendowicz.pdf.
- Michalewski, K. (2006). Neutralizowanie emocji. W: K. Michalewski (red.), *Wyrażanie emocji*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Moh, A. (2022). Ministerstwo Kultury pozwoliło pisać „Putin” i „Kreml” małą literą. Pobrane z: <https://pragmatika.media/pl/news/minkult-dozvoliv-pisati-putin-i-kreml-z-malenkoi-literi/>.
- Pieskow o tym, że Polacy będą nazywać Kaliningrad Królewcem: Szaleństwo. (2023). Pobrane z: <https://www.rp.pl/dyplomacja/art38453111-pieskow-o-tym-ze-polacy-beda-nazywac-kaliningrad-krolewcem-szalenstwo>.
- Raszka-gowniaszka ministra Medinskiego. (2014). Pobrane z: <https://labuszezewska.blog.tygodnikpowszechny.pl/2014/12/16/raszka-gowniaszka-ministra-medinskiego/>.
- Siemion, D. (2022). Jak Rosjanie nazywają Ukraińców? Ukropy, pindosy, geje. Te przezwiska mówią wiele, ale o Rosji. Pobrane z: <https://natemat.pl/402251,jak-rosjanie-nazywaja-ukraincow>.
- Siemion, D. (2022). Putin nosi na piersi wstążkę św. Jerzego. Co oznacza ten symbol? W niektórych krajach jest zakazany. Pobrane z: <https://natemat.pl/402783,wstazka-sw-jerzego-historia-znaczenie-kontrowersje>.
- Słowianie, ale którzy? (2015). Pobrane z: <http://pomorze24.blogspot.com/2015/11/sowianie-ale-ktorzy.html>.
- Słownik czasu wojny. Rosyjskie i ukraińskie słowa, pojęcia, wyrażenia wykreowane przez konflikt. (2022). Pobrane z: <https://belsat.eu/pl/news/05-11-2022-sloownik-czasu-wojny-rosyjskie-i-ukrainskie-slowa-pojecia-wyrazenia-wykreowane-przez-konflikt>.

- Sojda, S. (2012). Kontrasty eufemistyczno-dysfemistyczne w lingwistyce słowackiej i polskiej. W: B. Mitrenga (red.), *Opozycja – przeciwieństwo – kontrast w języku i tekście*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Strzębska, A. (2017). *Strona 404 – jak powinna wyglądać by zatrzymywać klientów na stronie?* Pobrane z: <https://www.eactive.pl/blog-o-seo/strona-404-jak-powinna-wygladac-by-zatrzymywac-klientow-na-stronie/>.
- Wasiuta, O., Wasiuta, S. (2015). Rosyjska mass-medialna manipulacja informacją w wojnie hybrydowej przeciwko Ukrainie. *Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje*, 20. Pobrane z: https://www.researchgate.net/publication/346787513_ROSYJSKA_MASS-MEDIALNA_MANIPULACJA_INFORMACJA_W_WOJNIE_HYBRYDOWEJ_PRZECIWKO_UKRAINIE_THE_RUSSIAN_MASS-MEDIA_MANIPULATION_OF_INFORMATION_IN_A_HYBRID_WAR_AGAINST_UKRAINE.
- Zaborowska, M. (2015). „Państwowy masochizm, Raszka-Gówniaszka”. *O filmie, który rozgniewał putinowskiego ministra*. Pobrane z: <https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-oscar/2015/news-panstwowy-masochizm-raszka-gowniaszka-o-filmie-ktory-rozgniewal-putinowskiego-ministra>, 1595735#crp_state=1.
- Zmiana nazwy. *Królewiec zamiast Kaliningrad*. (2023). Pobrane z: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/zmiana-nazwy-krolewiec-zamiast-kaliningrad2>.
- Z-культура и банка с науками. Часть I. (2023). Pobrane z: <https://dzen.ru/a/ZXBo3cDMrGTbyj8b>.
- Амелюшкин, К. (2016). *Формирование языка войны в России: как и когда это началось*. Pobrane z: <https://www.delfi.lt/ru/news/live/formirovanie-yazyka-voyny-v-rossii-kak-i-kogda-eto-nachalos-72578862>.
- Атанесян, Г. (2022). *Что такое буква Z: «новая свастика» или кремлевский флешмоб?* Pobrane z: <https://www.bbc.com/russian/features-60670375>.
- Беляев, И. (2017a). *Потешный итумр потешного Рейхстага*. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/28448065.html>.
- Беляев, И. (2017b). *Рейхстаг шаговой доступности*. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/28326247.html>.
- Бережанский, И. (2022). «Спермоусов»: Арестович метко оговорился, рассказывая об обстреле кабинета херсонского коллаборанта. Pobrane z: <https://tsn.ua/ru/ato/spermousov-arestovich-metko-ogovorilsya-rasskazyvaya-ob-obstrele-kabineta-hersons-kogo-kollaboranta-2159611.html>.
- Бешлей, О. (2023). *Краткий обзор новой российской Z-культуры: бункерные поэты, окопные рэперы, сериал с оккупированных территорий и миллиарды бюджетных денег*. Pobrane z: <https://www.currenttime.tv/a/z-kultury-bunkernye-poety-okopnye-repery-serial-okkupirovannyh-territoriy/32287197.html>.
- Будрин, А. (2023). *Каждый пятый российский «мобик» прожил менее двух месяцев с момента получения повестки, – СМИ*. Pobrane z: <https://www.unian.net/russianworld/kazhdy-pyatyy-rossiyskiy-mobik-prozhil-menee-dvuh-mesyacev-s-momenta-polucheniya-povestki-smi-12400422.html>.
- В Google пояснили, почему «Россия» превратилась в «Мордор». (2016). Pobrane z: <https://naked-science.ru/article/media/v-google-poyasnili-pochemu-ros>.
- Владимир «Глубокая глотка» Соловев заявил, что отправил бы своих детей в Сирию. (2017). Pobrane z: <https://forum.pravda.com.ua/index.php?topic=987761.0>.
- Вторая армия мира. А кто так считает? (2023). Pobrane z: <https://www.fin.org.ua/news/1478384>.
- Гананольский: Путиноиды отличаются от людей отсутствием мозга. (2019). Pobrane z: <https://gordonua.com/news/worldnews/ganapolskiy-putinoidy-otlichayutsya-ot-lyudey-otsutstviem-mozga-1480555.html>.

- Груз 200.* (2020). Pobrane z: <https://memorial.mosreg.ru/sobytiya/novosti-ministerstva/04-08-2020-09-54-42-gruz>.
- Гурин, А. (2024). *РПЦ объявила «священную войну» Украине и Западу, пытаясь оправдать преступления РФ*. Pobrane z: <https://zn.ua/war/rpts-objavila-svjashchennuju-voynu-ukraine-i-zapadu-pytajas-opravdat-prestuplenija-rf-atlantic-council.html>.
- Движение в поддержку президента становится всероссийским: «запутницы» видят Путина национальным лидером.* (2007). Pobrane z: <https://www.newsru.com/russia/09nov2007/zaputina.html>.
- Евгений Ющук о мимике Зеленского, его будущем и истории его наркомании. (2023). Pobrane z: <https://ukraina.ru/20230117/1042708365.html>.
- Закревская, С. (2022). *«Боевых гусей» в Украине «поймали» на камеру: оккупантам спастись не удалось. Видео*. Pobrane z: <https://war.obozrevatel.com/boevyih-gusej-v-ukraine-pojmali-na-kameru-okkupantam-spastis-ne-udalos-video.htm>.
- ЗАПУТИНЕЦ – это... Значение слова ЗАПУТИНЕЦ* (2024). Pobrane z: <https://sinonim.org/t/запутинец>.
- Зарипов, И. (2022). *«Гроб на колёсах». Соцсети о «Ладе» за погибшего сына*. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/grob-na-kolyosah-sotsseti-o-lade-za-pogibshego-soldata/31948920.html>.
- Зеленский о РФ: Они не Россия, а «рашка», это враг, его надо прости уничтожить.* (2024). Pobrane z: <https://nv.ua/world/geopolitics/zelenskiy-nazval-rossiyu-rashkoy-novosti-ukrainy-50420589.html>.
- Зеленский отреагировал на петицию о смене названия «Россия» на «Московия».* (2023). Pobrane z: <https://www.rbc.ru/politics/11/03/2023/640bcd859a7947ca337dad25>.
- Зеленскому придумали новое обидное прозвище на Украине.* (2023). Pobrane z: <https://360.ru/news/mir/zelenskomu-pridumali-novoe-obidnoe-prozvische-na-ukraine/>.
- Знатoki языков исследовали, что слова «путин» и «ху...ло» - однокоренные.* (2014). Pobrane z: https://gazeta.ua/ru/articles/neliterturna-leksika/_znatoki-yazykov-issledovali-cto-slova-putin-i-hulo-odnokorennye/579098.
- И кремляди за все ответят! Правды за Россией нет!* (2022). Pobrane z: https://pikabu.ru/story/i_kremlyadi_za_vsy_vsy_otvetyat_pravdy_za_rossiey_net_8661643.
- Иванова, С. (2016). Лингвистическая ресурсная база информационный войны: создание эффекта демонизации W: Политическая лингвистика. *Political Linguistic Journal*, 5(59).
- Как украинцы русских называют.* (2015). Pobrane z: <https://dimanos.livejournal.com/339737.html?>
- Каких русских называют «ватник».* (2014). Pobrane z: <https://v-n-zb.livejournal.com/6953479.html>.
- Клоун как прозвище Владимира Зеленского.* (2023). Pobrane z: https://cyclowiki.org/wiki/Клоун_как_прозвище_Владимира_Зеленского.
- Ковалев, А. (2022). *Буква Z – официальный (и зловещий) символ российского вторжения в Украину. Мы попытались выяснить, кто это придумал, - и вот что из этого получилось*. Pobrane z: <https://meduza.io/feature/2022/03/15/bukva-z-ofitsialnyy-i-zlov-eschiy-simvol-rossiyskogo-vtorzheniya-v-ukrainu-my-popytalis-vyyasnit-kto-eto-pridumal-i-vot-cto-iz-etogo-poluchilos>.
- Кремлевский пропагандист: Надоели вопли шизофреников «Россия, помоги».* (2014). Pobrane z: <https://charter97.org/ru/news/2014/4/11/94063/comments/>.
- Кремлядь – это... Значение слова КРЕМЛЯДЬ.* (2024). Pobrane z: <https://sinonim.org/t/кремлядь>.
- Кремлядь.* (2023). Pobrane z: <https://ru.wiktionary.org/wiki/кремлядь>.
- Ляшенко, И. (2014). Этнические прозвища украинцев в российской и украинской блогосферах. *Научный результат. Сетевой научно-практический журнал. Вопросы теоретической и прикладной лингвистики*, 2. Pobrane z: <https://cyberleninka.ru/article/n/etnicheskie-prozvischa-ukraintsev-v-rossiyskoy-i-ukrainskoy-blogosferah>.

- Ляшенко, И., Федюнина, И. (2017). Этнические прозвища русских в украинской и российской блогосферах. *Вопросы теоретической и прикладной лингвистики*, 3(1). Pobrane z: <https://rllinguistics.ru/journal/article/1014/>.
- Медведев, С. (2022). *Язык войны*. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/yazyk-voyny-efir-v-18-05-31938721.html>.
- Многовековая история репы. (2020). Pobrane z: <https://dzen.ru/a/XoDNEcDBe1Oiwxo4>.
- Моисеева, О. Почему украинцы называют русских кацапами и москалями. Pobrane z: <https://www.eg.ru/culture/437128-pochemu-ukraincy-nazyvayut-russkih-kacapami-i-moskalyami/>.
- На Украине слова «Россия» и «Москва» разрешили писать с маленькой буквы». (2023). Pobrane z: <https://lenta.ru/news/2023/09/21/razreshili/>.
- Народные прозвища. Как называли президентов Украины в народе. (2024). Pobrane z: https://pikabu.ru/story/narodnyie_prozvissha_kak_nazyivali_prezidentov_ukrainyi_v_narode_11270138.
- Настольная игра Як здох путлер: отличный выбор для эмоционального вечера. (2020-2024). Pobrane z: <https://gameland.com.ua/ru/yak-zdokh-putler/>.
- О движении Юнармия. (2024). Pobrane z: <https://yunarmy.ru/headquarters/about/>.
- Озюменко, В. (2017). Медийный дискурс в ситуации информационной войны: от манипуляции – к агрессии. *Russian Journal of Linguistics. Вестник РУДН. Серия: Лингвистика*, 21(1).
- Переселенка из Чернигова шьет и продает игрушечных боевых гусей. (2022). Pobrane z: <https://zn.ua/WORLD/pereselenka-iz-chernihova-shet-i-prodaet-ihrushechnykh-boevykh-husej.html>.
- Позиции оккупантов на Донбасса засыпали приглашениями на концерт покойного Кобзона. (2022). Pobrane z: <https://fakty.ua/ru/353289-pozicii-okkupantov-na-donbasse-zasypali-priglasheniyami-na-koncert-pokojnogo-kobzona-foto-video>.
- Почему русских называют кацапами и что это значит. (2021). Pobrane z: <https://dzen.ru/a/YTpYg0woc0AVgW9d>.
- Про запутинцев. (2023). Pobrane z: <https://vakimov.livejournal.com/2368262.html?>
- Путин рассказал, как называют Зеленского его друзья-евреи. (2023). Pobrane z: <https://m.business-gazeta.ru/news/597517>.
- Путиноиды рядом! Или кто такие «путиноиды» и где они обитают. (2020). Pobrane z: <https://dzen.ru/a/XsiMmuKFD3frKA8m>.
- Путинойды. (2024). Pobrane z: <https://neolurk.org/wiki/Путинойды>.
- Пять с половиной лет за «Путлера». Петербуржец сел в тюрьму за комментарий. (2023). Pobrane z: <https://rus.postimees.ee/7742927/pyat-s-polovinoy-let-za-putlera-peterburzhec-sel-v-tyurmu-za-kommentariy>.
- Рассадник пропаганды: как «z-культура» обслуживает интересы Путина и оправдывает войну. (2023). Pobrane z: <https://uatv.ua/rassadnik-propagandy-kak-z-kultura-obsluzhivaet-interesy-putina-i-opravdyvaet-vojnu/>.
- Репа на Руси. (2018). Pobrane z: <https://foodclub-ru.livejournal.com/1429280.html>.
- Россия обвиняет Украину в использовании боевой саранчи и зараженных комаров. А сама экспериментирует с собаками-десантниками и дельфинами-пограничниками. (2023). Pobrane z: <https://meduza.io/feature/2023/06/29/rossiya-obvinyaet-ukrainu-v-ispolzovanii-boevoy-saranchi-i-zarazhennykh-komarov-a-sama-eksperimentiruet-s-sobakami-desantnikami-i-delfinami-pogranichnikami>.
- Россия пропагандирует войну через видеоигры. (2023). Pobrane z: <https://zn.ua/war/rossija-propahandiruet-vojnu-cherez-videoihry-nyt.html>.
- Рудина, А. (2023). «Хоть не Мордор». Соцсети об идее переименовать Россию в Московию. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/hotj-ne-mordor-sotsseti-ob-idee-pereimenovatj-rossiyu-v-moskoviyu/32314282.html>.

- Сидорчик, А. (2019). *«Шапками закидаем». Слова и выражения, рожденные Крымской войной.* Pobrane z: https://aif.ru/society/history/shapkami_zakidaem_slova_i_vyrazheniya_rozhdennye_krymskoy_voynoy.
- Сила одного слова. (2016). Pobrane z: <https://www.kommersant.ru/doc/3126047>.
- Синицина, Е. (2015). *Уркы – древнейшее славянское племя, первопродки украинцев?* Pobrane z: <https://likbez.org.ua/ukry-ancient-tribe.html>.
- Совина, М. (2023). *В Запорожье рассказали о новом прозвище Зеленского.* Pobrane z: https://lenta.ru/news/2023/07/30/rogov_ze/.
- Сотников, Д. (2024). *ВРНС под эгидой РПЦ назвал войну в Украине «священной».* Pobrane z: <https://www.dw.com/ru/vrns-pod-egidoj-rpc-nazval-voynu-v-ukraine-svasennoj/a-68687126>.
- Сребрянская, Н. (2020). Англоязычный дискурс войны в диахроническом аспекте. *Science Journal of VolSU. Linguistics*, 19(3). Pobrane z: <https://l.jvolsu.com/index.php/en/component/attachments/download/2212>.
- Ставицкий, А. (2021). *Почему Симоньян называют боброедкой? И при чем тут Навальный?* Pobrane z: <https://click-or-die.ru/2021/03/pochemu-simonyan-nazyvayut-bobroedkoj-bezobidnaya-istoriya-kotoraya-stala-memom/#new>.
- Стремоусов, Кирилл Сергеевич. (2024). Pobrane z: https://ru.wikipedia.org/wiki/Стремоусов,_Кирилл_Сергеевич.
- Тидо, А. (2023). *Владимир Владимирович Саурон, или Как Россия примеряет образ Мордора.* Pobrane z: <https://rus.postimees.ee/7681604/vladimir-vladimirovich-sauron-ili-kak-rossiya-primeryaet-obraz-mordora>.
- Тик-ток войска Кадырова: как устроены чеченские батальоны наемников. (2022). Pobrane z: <https://charter97.org/ru/news/2022/8/13/511076/>.
- Тимошенко, Д. (2018). *Дискурс войны: что не так в Украине?* Pobrane z: <https://www.radio-svoboda.org/a/29080025.html>.
- Украина – неудавшееся государство. (2016). Pobrane z: https://mgimo.ru/about/news/experts/ukraina-neudavsheesya-gosudarstvo/?utm_source=google.pl&utm_medium=organic&utm_campaign=google.pl&utm_referrer=google.pl.
- Украину все чаще называют «государством 404». (2022). Pobrane z: <https://interkomitet.ru/blog/2022/12/26/ukrainu-vse-chashhe-nazyvayut-gosudarstvom-404/>.
- Умер Иосиф Кобзон: «герой ДНР», который отказался от Украины. (2018). Pobrane z: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-45356064>.
- Урал или подземелье под Кремлем: где находится bunker владимира путина. (2022). Pobrane z: <https://2plus2.ua/ru/groshi/novyny/ural-chi-pidzemellya-pid-kremlem-de-zna-hoditsya-bunker-volodimira-putina>.
- Фанерный маршал. (2024). Pobrane z: https://neolurk.org/wiki/Фанерный_маршал.
- Хукал, С. (2022). *Открыла ли война в Украине глаза «понимающим Путина»?* Pobrane z: <https://www.dw.com/ru/otkryla-li-voyna-v-ukraine-glaza-ponimajushhim-putina/a-61740310>.
- Чаркина, М., Сияк, И. (2018). *Почему украинцы называют русских мокшанами.* Pobrane z: <https://was.media/ru/2018-12-18-pochemu-russkih-nazyvajut-mokshami/>.
- Что означают символы в виде букв Z-C-O-X-A на российской технике. (2022). Pobrane z: <https://dzen.ru/a/Yh3sMd-pBRRGo7w4>.
- Шевчук, И. (2022). *Репродуктивное оружие. Как дикие гуси из Украины влияют на рождаемость в России.* Pobrane z: <https://newprospect.ru/news/opinions/reproduktivnoe-oruzhie-kak-dikie-gusi-iz-ukrainy-vliyayut-na-rozhdaemost-v-rossii/>.